

Universitetet
i Stavanger

HANDELSHØGSKOLEN VED UIS

BACHELOROPPGAVE

STUDIUM: Økonomi og Administrasjon.

OPPGAVEN ER SKREVET INNEN FØLGENDE
TEMATISKE RETNING: Finans

IKKE KONFIDENSIELL

TITTEL:

Forbrukslånsmarkedet i Norge - hvilke faktorer ligger til grunn for synkende forbruksgjeld, økt mislighold og saksmengde hos namsmannen?

- Kan vi se en sammenheng mellom disse variablene?

ENGELSK TITTEL:

Consumer loans in Norway: Which factors may explain decreasing debt, rising defaults and increased caseloads at the execution and enforcement commissioner?

- Can we see a connection between these variables?

FORFATTERE (**NB!** maks tre studenter pr oppgave):

VEILEDER:

Kandidatnr:

Navn:

7772

Kristine Berg Marhaug

.....

.....

7783

Frank Reimertz

.....

.....

.....

.....

Christian Jensen

Forord

Denne oppgaven er skrevet som den avsluttende delen av bachelorutdannelsen i Økonomi og administrasjon på Handelshøgskolen ved UiS.

Vi har begge kombinert skrivingen av denne oppgaven med 100% jobb. Det har til tider vært travelt og krevende, men vi har lært utrolig mye, blant annet å disponere tiden riktig og jobbe effektivt, samt verdien av godt samarbeid. Det er brukt mange kvelder på utarbeidelsen av denne oppgaven, men arbeidsgiver har også lagt til rette med innvilgelse av permisjon og uttak av ferie for å komme i mål.

Skoleåret har vært alt annet enn normalt. Koronapandemien har rammet oss hardt og vi har måttet tilpasse oss en ny hverdag. Samarbeidet om denne oppgaven har stort sett foregått digitalt via teams, fra hver vår stue, som et ledd i å begrense smitten av en pandemi.

I og med at forbrukslånsmarkedet er et så dagsaktuelt tema, har det ført til at vi har måttet ta hensyn til mye ny informasjon underveis i skrivingen. Blant annet publikasjoner fra Finanstilsynet og Regjeringen. Dette har gjort arbeidet mer komplisert enn vi hadde sett for oss, men samtidig veldig spennende.

Vi vil rette en stor takk til Øyvind Time, namsmann ved Sør- Vest politidistrikt for tilgang til statistikk og for å ha tatt imot og besvart våre spørsmål, samt gitt tilbakemelding på våre funn. Takk til Finanstilsynet v/ Stein Tore Næprud for tilgang til upubliserte data og for å ha tatt seg tid til å besvare våre spørsmål. Vi retter også en takk til Gjeldsregisteret AS v/ Erling Sylte Stavheim for oversendt data med forklaring. Og takk til Steffen Thorsen, Banksjef i Balansebank for gode forklaringer og innspill tidlig i forløpet. Takk til vår veileder Christian Jensen for å ha vært fleksibel med tanke på gjennomføring av veiledningstimene. Disse har ofte kommet brått på, men alltid latt seg gjøre.

Under arbeidet med denne oppgaven har vi fått et veldig godt innblikk i mange aspekter rundt forbrukslånsmarkedet i Norge, samtidig som vi har lært mye om mekanisme rundt og påvirkningsfaktorer. Dette er kunnskap vi kommer til å ta med oss videre i livet og få god nytte av i eksisterende og nye arbeidsforhold.

Sammendrag

Forbrukslånsmarkedet er i stadig endring. Tidligere oppgaver som er skrevet innenfor samme tema har handlet om utviklingen frem til innføringen av gjeldsregistrene. Opptaket av forbrukslån var lenge voksende, med utsikter om at veksten vil avta. Vi har for første gang sett på hvordan markedet har utviklet seg etter gjeldsinformasjonsloven trådte i kraft, og ser en negativ vekst.

Denne oppgaven er basert på nyere data om forbrukslånsmarkedet etter at gjeldsinformasjonsloven trådte i kraft. Samtidig har også markedet blitt påvirket av en global pandemi og endringer iblant annet utlånsforskriften og inkassolovgivningen. Vi tar for oss ulike påvirkningsfaktorer for å se det store bildet og drøfter rundt årsakene til utviklingen, samt belyser positive og negative sider.

Vi ser først på situasjonen i markedet for forbrukslån og hvordan det har endret seg i senere tid. Dette knytter vi opp mot innføringen av gjeldsregisteret, som på flere måter har påvirket til et økende mislighold blant den norske befolkningen. Dette har resultert i økende inntjening hos inkassoselskapene og et enormt trykk på saksmengden hos namsmyndigheten i landet. Som følge av dette har det blitt endringer i inkassoloven.

Videre drøfter vi de ulike påvirkningsfaktorene og effektene disse har hatt. Markedet er sammensatt og vi vil forsøke å trekke frem sammenhenger knyttet til opptak og mislighold. Vi kan blant annet se at det ligger an til å skje en endring blant aldersgruppene som har høyest mislighold, spesielt blant de eldre. Personer over 60 tar opp mer forbrukslån enn tidligere. Blant annet som følge av endret forbruksmønster. Vi legger også frem andre viktige årsaker til nedgangen i forbrukslån og økningen i mislighold og for å drøfte hvordan utviklingen kan antas å fortsette videre fremover.

Avslutningsvis oppsummerer vi den omfattende drøftingen og funnene vi har gjort sett opp mot påvirkningsfaktorer for utviklingen i forbrukslånsmarkedet. Vi kan blant annet se at endringer har vist større utslag enn tidligere antatt, spesielt den negative veksten i forbrukslån.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
1. Innledning	5
1.1 Bakgrunn for valg av problemstilling	5
1.2 Problemstilling	5
2. Teori	7
2.1 Adferdsøkonomiske aspekter knyttet til lån	7
3. Gjeld og finansiell sårbarhet	9
3.1 Gjeldsbelastningen i Norge	9
3.2 Finansiell stabilitet	13
4. Markedet for forbrukslån i Norge	15
4.1 Definisjon av forbrukslån	15
4.2 Aktører i forbrukslånsmarkedet	16
4.2.1 Kreditorer/tilbydere	16
4.2.2 Debitorer/kunder	17
4.3 Utviklingen i forbrukslånsmarkedet	19
5. Følger ved manglende tilbakebetaling	24
5.1 Mislighold	25
5.2 Misligholdte porteføljer	26
5.3 Betalingsanmerkning	27
5.4 Inkassosaker knyttet til forbrukslån	27
5.5 Tvangsfullbyrdelse og utleggstrekk	34
5.6 Gjeldsordning	34
6. Gjeldsregister og lovendringer	35
6.1 Gjeldsregister	35
6.2 Lovendringer	38
7. Metode	40
8. Drøfting av innhentet data, funn og litteratur	41
8.1 Drøfting rundt utviklingen av forbruksgjeld	42
8.2 Drøfting rundt mislighold	46
8.3 Drøfting rundt inkassosaker knyttet til forbruksgjeld	50
8.4 Drøfting rundt utleggstrekk og gjeldsordning	53
9. Oppsummering	58
9.1 Konklusjon	60
Litteraturliste	62

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av problemstilling

Veksten i forbrukslån var i mange år en kilde til bekymring for myndighetene i landet. På bakgrunn av dette har en rekke regulatoriske tiltak blitt iverksatt, blant annet implementering av Gjeldsregister og ny utlånsforskrift.

Frem til fjerde kvartal 2020 var det en positiv vekst i opptak av forbrukslån, etter dette ses for første gang en negativ vekst og viser at stadig færre tar opp denne type lån.

Det blir stadig publisert avisartikler som beskriver den fortsatte nedgangen i samlet usikret gjeld. Etter innføringen av Gjeldsregisteret var samlet usikret gjeld registrert på sitt høyeste med totalt 176 milliarder i februar 2020. Fra mars 2020 har denne gradvis blitt redusert. Pr 07.05.21 er den samlede usikrede gjelden redusert til 153,3 milliarder som er en nedgang på omtrent 24 milliarder.

Samtidig skrives artikler som “Ny rekord i misligholdte forbrukslån” og inkassoforetakene forteller at skyldig beløp øker til tross for færre inkassosaker. Dette vitner om at de reelle problemene for folk som skylder penger, er av alvorlig grad.

Som en konsekvens av dette ses det også en stor økning i antall søknader om gjeldsordning og økning i antall utleggstrekk hos namsmannen. Dette har ført til en økning i saksbehandlingstiden og påvirker hele det finansielle systemet.

Det er ulike påvirkningsfaktorer knyttet til utviklingen. Både positive og negative som vi vil ta for oss i denne oppgaven.

1.2 Problemstilling

Forbrukslånsmarkedet i Norge - hvilke faktorer ligger til grunn for synkende forbruksgjeld, økt mislighold og saksmengde hos namsmannen?

- Kan vi se en sammenheng mellom disse variablene?

1.3 Avgrensninger

Vi vil avgrense oppgaven til å dreie seg om forbrukslån, som tidligere har hatt en voldsom vekst, men som i senere år har avtatt og i skrivende stund viser en negativ utvikling.

I takt med nedgang i opptak av nye forbrukslån, ses en urovekkende utvikling knyttet til mislighold. Vi vil derfor konsentrere oss om markedet for forbrukslån og mekanismene rundt dette.

Da flere av våre innhentede data kun viser tall fra år 2018, 2019 og 2020 har vi valgt å legge hovedfokus på regulatoriske endringer og andre uforutsette faktorer som har direkte påvirkning på utviklingen av forbrukslånsmarkedet¹ for disse aktuelle årene. Det er særlig 2019 og 2020 vi retter fokus mot.

Av flere grunner som vi vil komme inn på senere i oppgaven, er disse årene også sentrale for den fremtidige utviklingen i dette markedet.

Det negative med å ikke bruke tall lenger tilbake enn 2018 er at vi ikke får med oss relevante utslag i markedet som følge av finanskrisen i 2008 og utbruddet av Sars², som forårsaket en global epidemi i 2002-2003. Det hadde vært interessant å sett på utbruddet av koronaviruset og påvirkningen av den finansielle stabiliteten i lys av disse faktorene, og sammenlignet. På grunn av begrensningen i denne oppgaven har vi valgt å se bort fra dette, men håper noen andre plukker opp denne problemstillingen og skriver om det på et senere tidspunkt.

¹ Forbrukslånsmarkedet omfatter 33 foretak som tilbyr forbrukslån i Norge. Forbrukslån omfatter kredittkortlån og andre lån uten sikkerhet til personkunder (Finanstilsynet, 2020, s. 4)

² Sars er en alvorlig, akutt luftveisinfeksjon, forårsaket av sarsviruset som er et koronavirus (Stamler, 2021).

2. Teori

2.1 Adferdsøkonomiske aspekter knyttet til lån

Når det kommer til teoretisk relevans for denne oppgaven har vi i dette punktet valgt å beskrive forskjellige teorier som kan knyttes til opptak og nedbetaling av lån. Disse teoriene er å betrakte som deskriptive teorier og beskriver således hvordan mennesker faktisk handler. De aller fleste standard økonomiske teorier er normative og tar utgangspunkt i hvordan vi bør handle, samt at mennesker handler rasjonelt³.

Adferdsfinans er en vitenskap som studerer hvordan individer foretar økonomiske beslutninger i praksis. Fagfeltet er en krysning av psykologi og mikroøkonomi. Ved bruk av eksperimentell metode, utfordrer adferdsøkonomien standard økonomisk teori, som antar at et individ er fullkomment rasjonelt, har ubegrenset selvkontroll og er utelukkende egeninteressert (Wikipedia, 2019).

Når vi ser på økonomisk adferd knyttet til valg og beslutninger er det i dag stor enighet om at svært mange ikke evner og tenker rasjonelt. Ofte observeres lite overveide og kortsiktige valg i situasjoner der personer er økonomisk presset. Dette kjenner vi til fra tabloide overskrifter og tv-serier som “Luksusfellen”.

Den kanskje mest kjente teorien innen adferdsfinans er “Overconfidence” som på norsk kan oversettes til overmot. Denne baserer seg på at avgjørelser/valg tas ut fra ens egne meninger og ikke fakta. Personene her handler raskt og selvsikkert og overestimerer egen kunnskap, de har ofte tro på at de har kontroll på det som måtte komme i fremtiden. Teorien omhandler også delen som kalles “excessive optimism” denne refererer til at overkonfidente viser seg å ha en illusjon av kontroll. Dette er noe vi kan observere i situasjoner der personer tar opp lån som senere viser seg vanskelig å tilbakebetale (Ackert & Deaves, 2016, s. 106- 119).

³ Rasjonelt vil i denne sammenhengen være at mennesker alltid maksimerer sin egen nytte til lavest mulig pris hver gang det treffer økonomiske valg (Lem, 2012).

Videre har vi “Availability heuristic bias” på norsk kalt tilgjengelighetsheuristikk som dreier seg om at vi ofte velger å se på informasjonen som er lett tilgjengelig og gjenkjennelig. Valg tas da ofte ut fra informasjon som ligger like foran en. Dette vil videre danne grunnlag for hva man velger å tro er en god løsning. Det er lett å danne seg et skjevt bilde av virkeligheten når ting virker veldig enkelt og lettvint (Ackert & Deaves, 2016, s. 96-97). Vi er nok alle blitt utsatt for utallige reklamer/annonser om hvor enkelt, kjapt og “rimelig” det er å ta opp blant annet forbrukslån.

Den neste teorien er på sett og vis beslektet med tilgjengelighetsteorien og heter “Bandwagoneffekten”. Her er det slik at man blir påvirket til å ta et valg basert på at “alle” andre gjør det og handlingen kan derfor forsvares (Kelly, 2020). Opptak av kreditt har blitt mer og mer vanlig og kan i dag ses på som noe “alle” har.

Disse tre teoriene kan forklare noe av det som påvirker adferden som observeres i forbindelse med opptak av lån. Dersom låneopptaket er lite overveid, noe ovenstående teorier i mange tilfeller kan forklare, vil dette naturlig nok påvirke tilbakebetalingen.

Når det kommer til delen som vi i denne oppgaven har rettet fokus mot vil denne neste teorien kunne belyse utfordringer knyttet til tilbakebetaling av lån og gi en indikasjon på hvorfor mange misligholder sine lån.

Teorien vi refererer til heter “Ostrich bias” og kan på norsk oversettes til å stikke hodet i jorda. Personer har noen ganger en tendens til å neglisjere de negative sidene og velger da kun å ta hensyn til de positive aspekter. Denne teorien knyttes svært ofte til økonomiske forhold og spesielt tilfeller der tilbakebetaling blir en utfordring. Prokrastinering⁴ ses ofte i disse tilfellene og man håper/tror at dette vil gå over (Effectiviology).

⁴ Prokrastinering er definert som kronisk utsettelsesadferd (Stamler, 2020).

3. Gjeld og finansiell sårbarhet

3.1 Gjeldsbelastningen i Norge

Dette kapittelet omhandler gjeld i den norske husholdning og vil fokusere på risikoelementer knyttet til høy gjeldsbelastning.

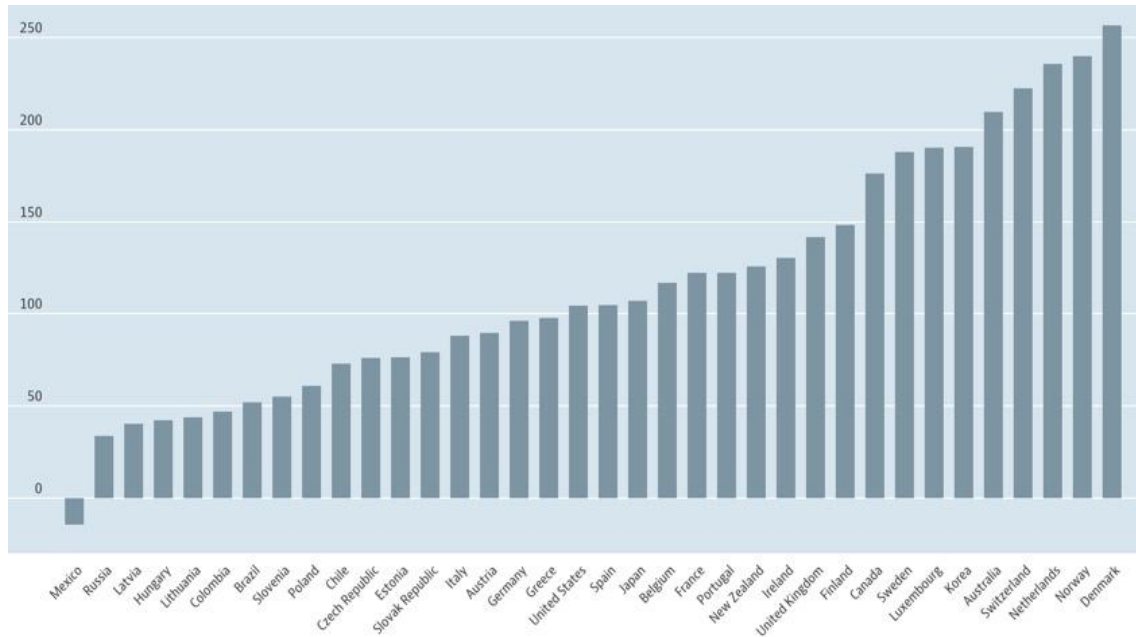
I Norge har vi en meget høy gjeldsbelastning. Gjeldsbelastning er et mål på total gjeld i forhold til disponibel inntekt⁵ (Nyhus, 2019), og sier oss noe om en persons evne til å nedbetale gjelden. En høy gjeldsgrad vil gjøre husholdningene økonomisk sårbare, spesielt når renten øker. Fra Finanstilsynets rapport kan vi lese at den samlede gjelden for husholdningene tilsvarer 123 prosent av Fastlands-BNP⁶ og 231 prosent av husholdningenes disponible inntekt i 2020 (Finanstilsynet, 2020, s. 10).

Nivåene er svært høye både sett i et historisk perspektiv og i internasjonal sammenheng. For mange av OECD-landene⁷ er gjeldsbelastningen redusert etter finanskrisen i 2008, men for Norge har gjeldsbelastningen økt markant de siste årene (Finanstilsynet, 2020, s. 10). I figuren under ser vi en fremstilling av gjeld i prosent av disponibel inntekt for OECD-landene og vi kan ut fra denne fremstillingen se at Norge ligger i verdenstoppen sammen med Danmark på topp og Nederland like under.

⁵ Disponibel inntekt er inntekten du sitter igjen med etter skatten er betalt. Inntekten kan komme fra lønn, pensjoner og andre overføringer fra det offentlige, kapital- og næringsinntekter (Pareto 1).

⁶ Fastlands-BNP omfatter produksjonen fra alle næringer i Norge, utenom av olje og gass, rørtransport og utenriks sjøfart (Ghaderi, Brunborg, Nilsen, 2020).

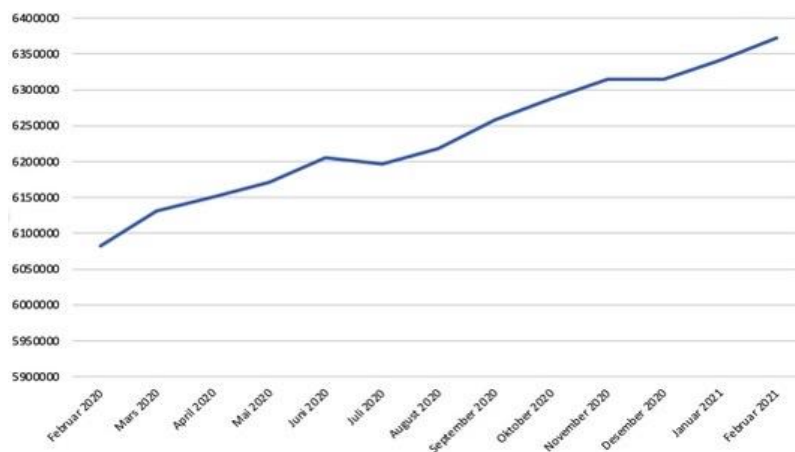
⁷ OECD er en organisasjon for økonomisk samarbeid og utvikling. Den har 36 medlemsland i Europa, Nord-Amerika, Mellom-Amerika, Asia, Midtøsten og Oseania (2020). Organisasjonen omfatter alle de nordiske land (Knudsen, Lundbo & Johannessen, 2020).

Figur 3.1: Gjeld i prosent av disponibel inntekt for 2020 (OECD, 2021).

En slik høy gjeldsbelastning medfører at husholdningene er mer sensitive for renteoppgang og/eller bortfall av inntekt. Videre betyr dette at en svært høy prosentandel av lønnen vil gå med til å betale renter og avdrag.

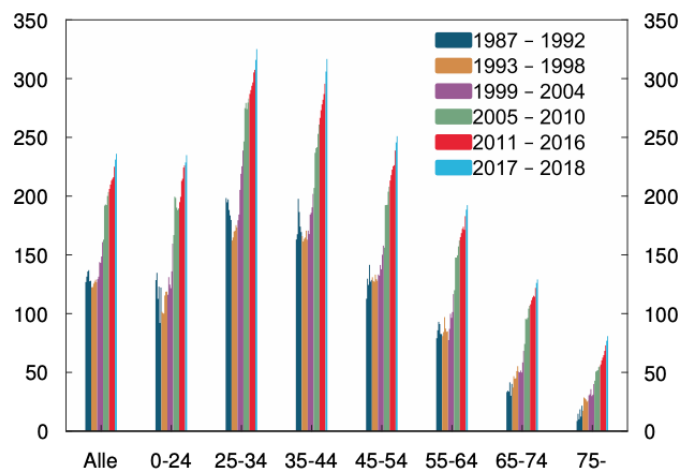
Det forventes et langvarig lavt rentenivå i Norge, samt fortsatt boligprisvekst. Dette er indikatorer på at gjeldsbelastningen vil øke også i tiden fremover (Norges Bank, 2020).

Figur 3.1.1: Vekst i publikumsgjeld i millioner. Egen fremstilling av SSBs kredittindikator (SSB, 2021)

SSB's kredittindikator viser en tolv månedersvekst i publikums innenlandsgjeld K2 (innenlands lånegjeld) på 5 prosent for februar 2021 (SSB, 2021). I figuren over vises en egen fremstilling av utviklingen ved bruk av tall fra SSB. Her ser vi at det har vært en relativt høy vekst i publikumsgjeld over det siste året. I norske kroner har vi en samlet gjeld på 6 372 025 000 000.

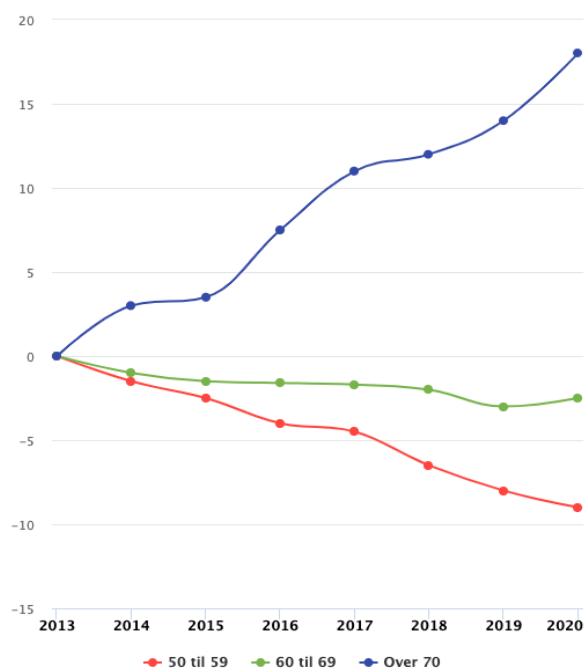
For samtlige aldersgrupper har gjeld som andel av inntekt etter skatt økt over tid som vist i figuren under. Dette er spesielt interessant med tanke på både sårbarhet, samt at en betydelig del av disponible midler går til renter og avdrag. Dette bildet kan være med på å forklare hvorfor mange har behov for opptak av forbrukslån.

Figur 3.1.2: Gjeld som andel av inntekt etter skatt vist i prosent (Norges Bank, 2020, s. 14).

Kjøp av ny bolig, hytte eller sekundærbolig er mer vanlig i dag enn før, dette krever som regel opptak av lån.

Det har over flere år vært en trend at flere over 70 tar opp boliglån som illustrert i figuren under.

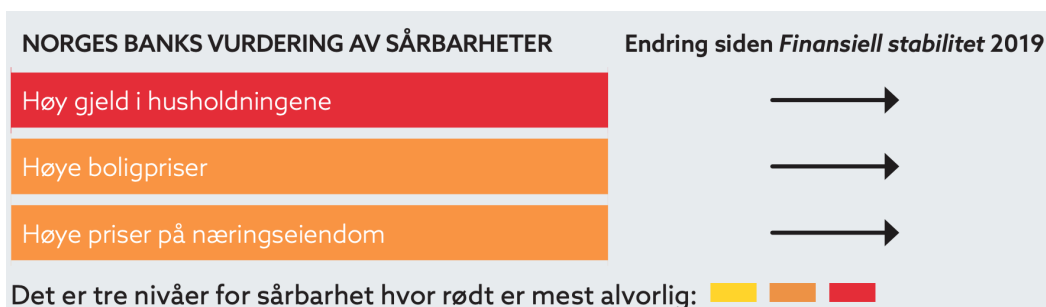
Figur 3.1.3: Boliglån pr aldersgruppe, prosentvis endring i andel kunder (Cederkvist, 2020).

Som pensjonist får man ofte mindre utbetalt enn da man var i full jobb. Tidligere var det vanlig å være gjeldfri som pensjonist, dette har endret seg og kommer tydelig frem i ovenstående figurer.

Vårt forbruksmønster er annerledes enn for ti år siden, nå er det mer vanlig at de over 60 benytter seg av kreditt, hvor også forbrukslån inngår (Alsberg, 2020). Det viser seg at mange ikke tar høyde for hva som møter dem i pensjonisttilværelsen med eksempelvis redusert inntekt, helseutfordringer og tap av partner (Lindorff, 2020). Dette kan gi økonomiske utfordringer, noe vi vil komme tilbake til i kapitlet om inkassosaker.

Levealderen i Norge har økt gjennom tidene (Hilsen, 2019), dette har ført til en del endringer for å kunne opprettholde et bærekraftig pensjonssystem. Et konkret eksempel som støtter opp dette er pensjonsreformen som ble innført i 2011. Denne kom på plass som følge av en økende andel eldre, og at de må forsørges av stadig færre yrkesaktive (Ugreninov, 2005).

Høy gjeldsbelastning utgjør en stor risiko for den finansielle stabiliteten i Norge og høy gjeld i husholdningene, samt høye bolig- og næringseiendomspriser er de største sårbarhetene i det norske finansielle systemet (Norges Bank, 2020).

Figur 3.1.4: De viktigste sårbarhetene i det norske finansielle systemet (Norges Bank, 2020, s. 12).

Over ser vi ifølge Norges Bank de viktigste sårbarhetene i det norske finansielle systemet. Dette vil vi beskrive nærmere i kapitlet som omhandler finansiell stabilitet.

En del av den totale gjelden som viser seg særlig vanskelig å innfri, er knyttet til forbrukslån. Som nevnt innledningsvis er det en økning knyttet til mislighold i denne kategorien, vi vil derfor gå videre til å se på markedet for forbrukslån og mekanismene rundt dette.

3.2 Finansiell stabilitet

Som beskrevet er det risikoelementer knyttet til høy gjeldsbelastning og det er spesielt den finansielle stabiliteten i landet man er bekymret for dersom gjeldsbelastningen blir for høy og vi kommer inn i usikre perioder som ved nedgangskonjunktur og kriser. Vi vil derfor i dette kapitlet beskrive hva finansiell stabilitet er og spesielt se på hvordan forbruksgjeld og mislighold kan være en trussel her.

Finansiell stabilitet defineres ofte som fravær av finansiell ustabilitet. Når vi har finansiell ustabilitet er dette forbundet med uforholdsmessig store svingninger i priser på formuesobjekter som boliger, næringseiendom og verdipapirer, eller svikt i funksjonsmåten til finansinstitusjoner eller finansmarkeder. Finansiell ustabilitet påvirkes av endringer i kredittilgang eller pengeflyt. I de fleste tilfeller får dette konsekvenser for produksjon, sysselsetting og for prisstigningen. Dersom vi har stabilitet i den finansielle sektoren, gir dette også prisstabilitet.

Her i landet fordeles arbeidet med finansiell stabilitet mellom Finansdepartementet, Kredittilsynet og Norges Bank. Herunder har Finansdepartementet ansvar for rammevilkår slik at landet kan ha en finansnæring som fungerer godt, Kredittilsynet fører tilsyn med aktørene i den finansielle sektor og Norges Bank skal bidra til robuste og effektive betalingssystemer og finansmarkeder. Dette er lovregulert og bidrar direkte til finansiell stabilitet.

For å unngå at det oppstår ustabilitet i det finansielle systemet er det flere virkemidler tilgjengelige. Herunder har vi reguleringer av finansmarkeder, tilsyn og utforming av finansiell infrastruktur. Norges Banks virkemidler er først og fremst renten, låneordningene til bankene, og da kravene til sikkerhet for lån, og tilsyn for betalingssystemene. Utover dette har Norges Bank ansvar for å varsle Finansdepartementet når utviklingstrekk vurderes som bekymringsfulle. Norges Bank kan også tilføre nød likviditet, dette skjer kun i tilfeller der endringer medfører en trussel for den finansielle stabiliteten for landet (Gjedrem, 2003).

De høye rentene knyttet til forbrukslån kan være vanskelig å bære for husholdninger, særlig ved bortfall av inntekt. Husholdninger som misligholder sitt forbrukslån kan bli nødt til å selge sine formuesobjekter for å betale tilbake lånet, i ytterste konsekvens boligen for dem som eier det. Det kan bidra til å forsterke et tilbakeslag i økonomien (Hagen, Turtveit, Vatne, 2017).

Dersom tapene på forbrukslån blir store, kan det ha negative konsekvenser for hele det finansielle systemet og eksplisitt være trussel mot den finansielle stabiliteten i landet (Solheim & Vatne, 2019).

4. Markedet for forbrukslån i Norge

4.1 Definisjon av forbrukslån

Før vi presenterer markedet for forbrukslån og utviklingen her, vil vi beskrive hva forbrukslån er.

Forbrukslån defineres av Gjeldsregisteret som usikrede nedbetalingslån med rente over 5 prosent (Høringsnotat, 2020, s. 10). I Gjeldsregisteret utgjør forbrukslån ca 75 prosent av samlet usikret gjeld.

Forbrukslån omfatter kredittkortlån og andre lån utstedt av banker og finansieringsselskaper der långiver ikke stiller krav til sikkerhet. Disse lånene er derfor pr definisjon usikrede (Finanstilsynet, 2020, s. 4).

Normalt vil man ved opptak av lån måtte stille sikkerhet i fast eiendom slik at dette står som pant, da vil banken ha sikkerhet i verdiene dersom en ikke evner å betale ned på lånet. For de aller fleste lån av betydelig størrelse er pant nødvendig for å få lånet innvilget.

Ved et forbrukslån stiller altså ikke banken eller finansforetaket krav til sikkerhet. Av denne grunn krever långiver høyere renter knyttet til den risikoen de påtar seg.

Effektiv rente på forbrukslån ligger ofte mellom 12 og 25 prosent, men også opp mot 30 prosent (Komplettbank, 2021). Forbrukslån har lite fleksibilitet og skal betales over en fastsatt periode. Denne har en maksimal løpetid på 5 år med faste avdrag og renter (Poppe, 2020).

4.2 Aktører i forbrukslånsmarkedet

4.2.1 Kreditorer/tilbydere

Utstedere av kreditt i forbrukslånsmarkedet som inngår i Finanstilsynets kartlegging består i dag av 33 foretak. Her inngår både norske foretak og filialer av utenlandske foretak som har forbrukslån som hovedvirksomhet. Dette utvalget dekker ca. 90 prosent av markedet for forbrukslån. Forbrukslån som går til norske kunder og utstedes av utenlandske foretak som driver grensekryssende virksomhet, samt lån uten sikkerhet i finansieringsforetak som kjøper porteføljer av misligholdte lån, inngår ikke i Finanstilsynets utvalgsundersøkelse (Finanstilsynet 2020).

Det er opplysninger fra disse foretakene som danner grunnlag for rapportene “Utviklingen i forbrukslån” og “Finansielt utsyn” som vi vil benytte oss av videre i oppgaven.

Når vi refererer til forbrukslånsbanker⁸ er dette foretak som rapporterer til Gjeldsregisteret, disse deles inn i tre grupper:

1. Tradisjonelle banker, som i hovedsak gir forbrukslån i form av låneramme på kredittkort. Disse holder om lag 30 prosent av forbrukslånene.
2. Banker som har spesialisert seg på forbrukslån, slik som Bank Norwegian og Komplett. Disse gir mest nedbetalingslån og holder om lag 60 prosent av forbrukslånene.
3. Inkassoforetak som har spesialisert seg på å kjøpe tapsutsatte forbrukslån fra andre banker (for eksempel Lindorff). De holder om lag 10 prosent av forbrukslånene (Solheim & Vatne, 2019).

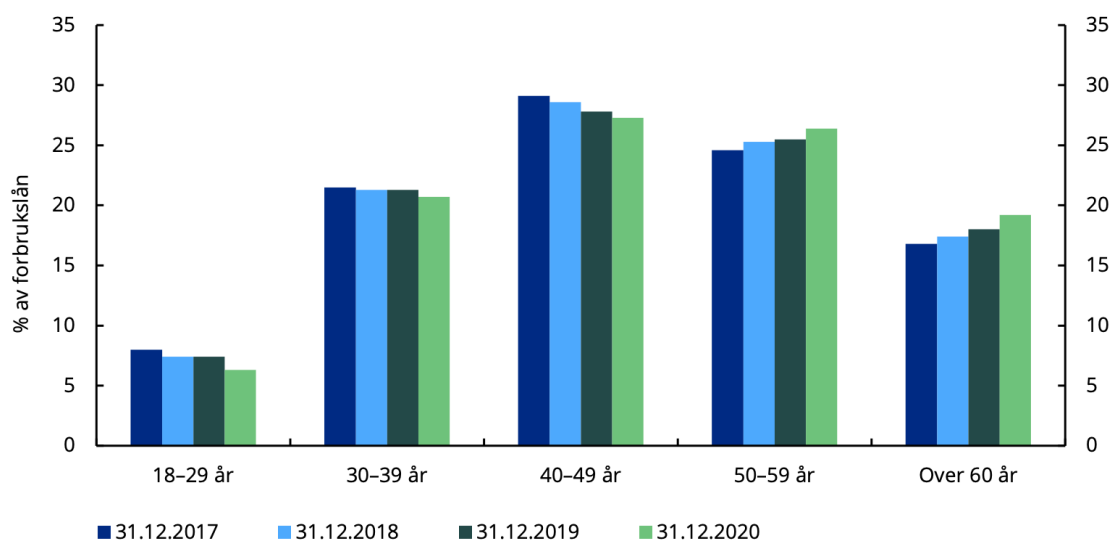
⁸ Forbrukslånsbanker er definert som banker hvor mer enn halvparten av utlånsporteføljen består av lån uten sikkerhet til personkunder. Ved utgangen av tredje kvartal 2020 bestod gruppen av Bank Norwegian, Brabank, Easybank, Eika Kredittdbank, Instabank og Komplett Bank. Brabank og Easybank fusjonerte 1. oktober 2020 (Finanstilsynet 2020).

Norges Bank opplyser at alle banker og finansieringsforetak⁹ som låner ut penger til privatpersoner uten å ta sikkerhet, plikter å rapportere saldo og betingelser til Gjeldsregisteret AS og Norsk Gjeldsinformasjon AS.

Pr 07.04.21 er det totalt 167 foretak registrert i gjeldsregisteret (Gjeldsregisteret, 2021). Antall aktører i markedet for forbrukslån har økt gradvis fra 2003 og frem til 2019, etter dette ses en stagnering i veksten (Finanstilsynet 2020). Dette har trolig en sammenheng med lønnsomheten i bransjen, noe som igjen er påvirket av gjeldsregistre og ny lovgivning som vi kommer tilbake til.

4.2.2 Debitorer/kunder

Alle som tar opp usikret kreditt og således inngår i markedet for forbrukslån registreres i Gjeldsregisteret. Pr 07.05.21 er det 3 174 014 personer registrert i Gjeldsregisteret, disse kundene har forbrukslån som utgjør ca 75 prosent av samlet usikret gjeld i Norge.

Figur 4.2.2.: Forbrukslån i Norge fordelt på aldersgrupper (Finanstilsynet, 2021).

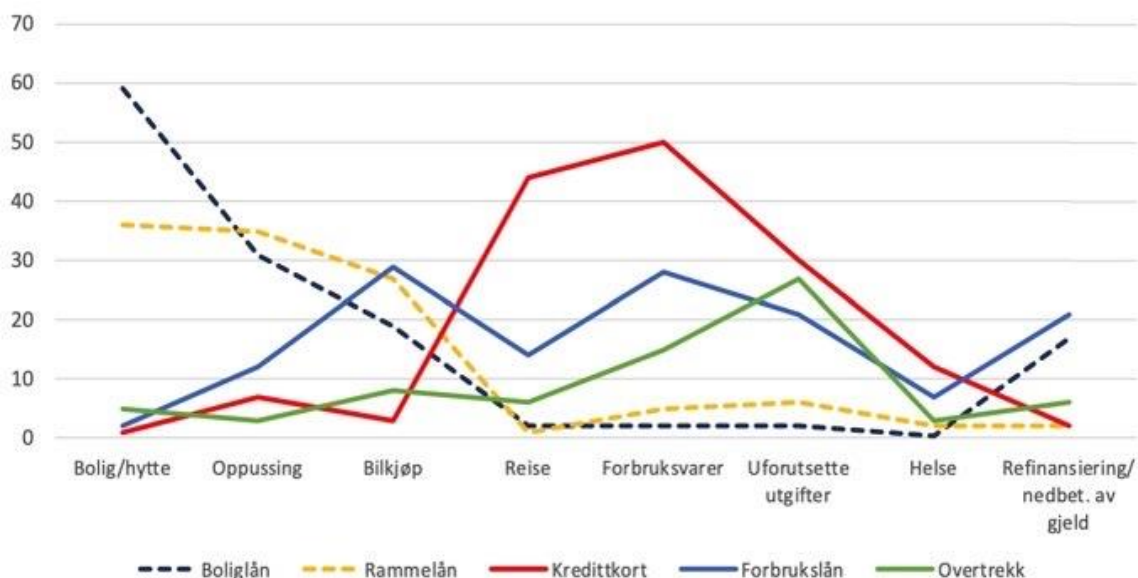
⁹ Finansforetak fungerer som mellomledd mellom de ulike aktørene i økonomien og har viktige roller i det finansielle systemet. De gjør det mulig for selskaper og privatpersoner å ta opp lån og plassere sparing. I tillegg gjennomfører de betalinger og vurderer, omfordeler og priser risiko (Norges Bank, 2020).

Nyeste data som er tilgjengelig viser at låntakere over 40 år hadde 73 prosent av forbrukslånene i Norge ved utgangen av 2020. Dette var om lag to prosentpoeng høyere enn for ett år siden. Låntakere i aldersgruppen 40–49 år hadde den høyeste andelen med 27 prosent av lånene. For aldersgruppene over 50 år har det vært en gradvis økning i andelen de siste fire årene (Finanstilsynet, 2021). Disse to sistnevnte aldersgruppene representerer også de med høyest gjennomsnittsinntekt (SSB, 2021). Andel forbrukslån for gruppen 18–29 år har sunket noe, og var 6,3 prosent ved utgangen av 2020 (Finanstilsynet, 2021).

Å ta opp denne type lån gir en fleksibilitet for privatøkonomien, dette da forbruk og inntekt ikke nødvendigvis sammenfaller i tid. Man kan derfor ta opp usikret lån og unngå å selge eiendeler eller bruke tid på oppsparing.

Videre kan forbrukslån være positivt dersom det benyttes til formål som medfører verdiøkning av eiendom/eiendel og tilbakebetales til avtalt tid.

Det er svært mange faktorer som kan påvirke opptak av forbrukslån. Dette dekkes delvis av teoridelen, og vil innenfor oppgavens avgrensninger beskrives i de kommende kapitler.

Figur 4.2.2.1: Låneformål for sikrede og usikrede lån siste femårs-periode (2015-2019). Prosent. Vektet. Norge. SIFO-surveyen (Poppe, 2020).

Som vi kan se av grafen over er det mange som tar opp forbrukslån i forbindelse med bilkjøp, forbruksvarer og refinansiering av gjeld. I tillegg blir det tatt opp mye kreditt til reise, forbruksvarer og uforutsette utgifter. Dette kan ha en sammenheng med den økende gjeldsbelastningen og dårligere likviditet blant befolkningen.

Norge ligger i Eurotoppen når det kommer til forbruk og har over tid vent seg til et høyt konsum av varer og tjenester (Sandstå, 2020).

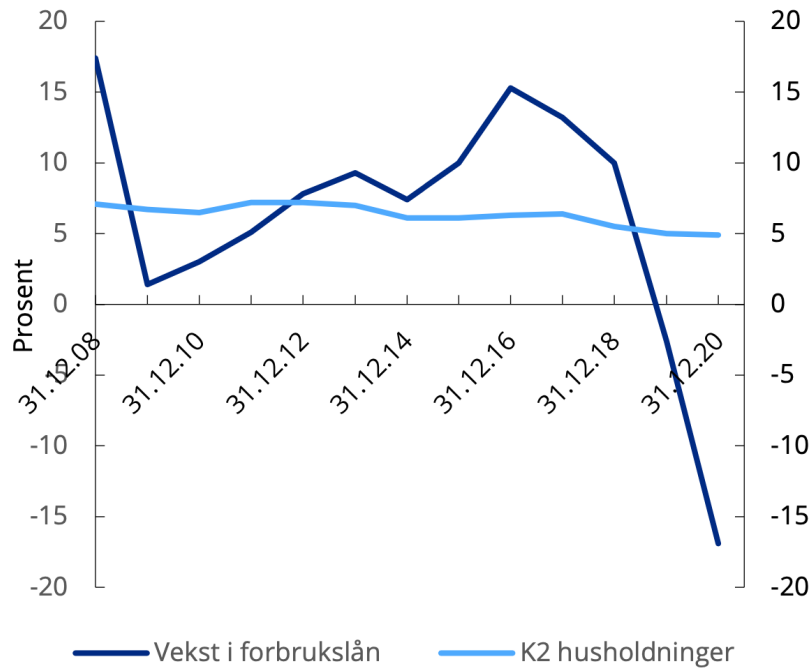
Vi vil i drøftingen se på hvordan låneopptak knyttet til forbrukslån har blitt påvirket.

4.3 Utviklingen i forbrukslånsmarkedet

I denne delen ser vi på utviklingen i markedet for forbrukslån og benytter oss av data fra Gjeldsregisteret og Finanstilsynet.

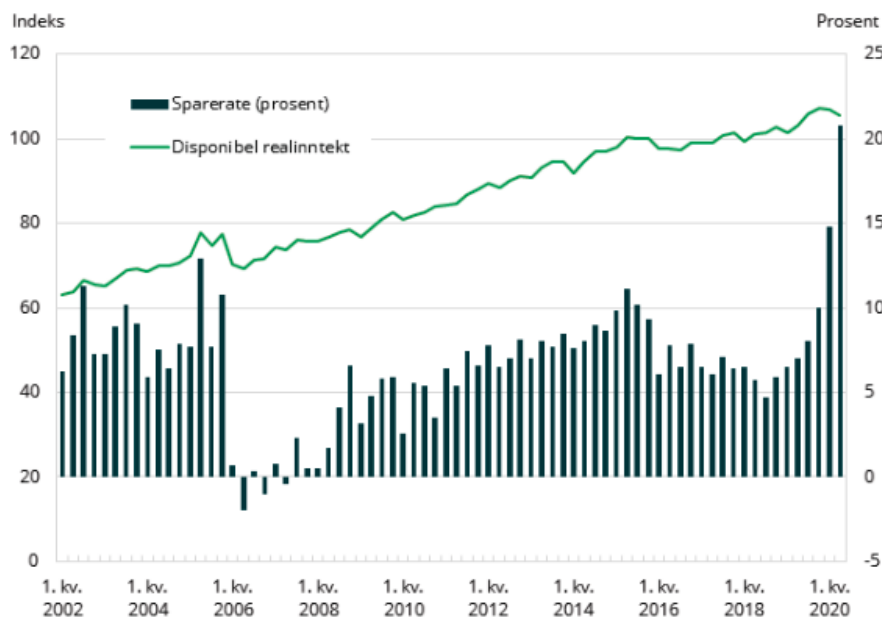
Etter utbruddet av pandemien har omfanget av forbrukslån blitt redusert. Dette kan vi se i tall presentert av Gjeldsregisteret og som er oppdaterte i sanntid. Fra første koronatilfelle ble oppdaget i Norge i starten av mars 2020 har samlet usikret gjeld blitt redusert med hele 20 milliarder kroner (Nilssen, 2021).

I Finanstilsynets kartlegging «Resultatrapport finansforetak» kommer det fram at utlånsvolumet knyttet til det norske forbrukslånsmarkedet ved utgangen av 2020 hadde en negativ årsvekst på 16,9 prosent. Vekstratene påvirkes av salg av misligholdte lån og justert for dette tilsvarer reduksjonen om lag 13 prosent (Finanstilsynet 2020).

Figur 4.3: Vekst i forbrukslån i Norge og husholdningenes gjeld (Finanstilsynet, 2020).

Koronapandemien har hatt stor innvirkning på norsk økonomi. I slutten av mars i fjor var arbeidsledigheten på det høyeste den har vært i Norge siden 2. verdenskrig (Høgseth, 2020). Samtidig er det satt strengere krav til utlån i bankene og gjeldsregisteret har kommet på plass. Pandemien har ført til usikkerhet og økonomiske utfordringer. Tiltakene som er satt i gang for å begrense smitten har ført til mindre handel, uteliv og sosiale aktiviteter og med det en nedgang i forbruksgjeld.

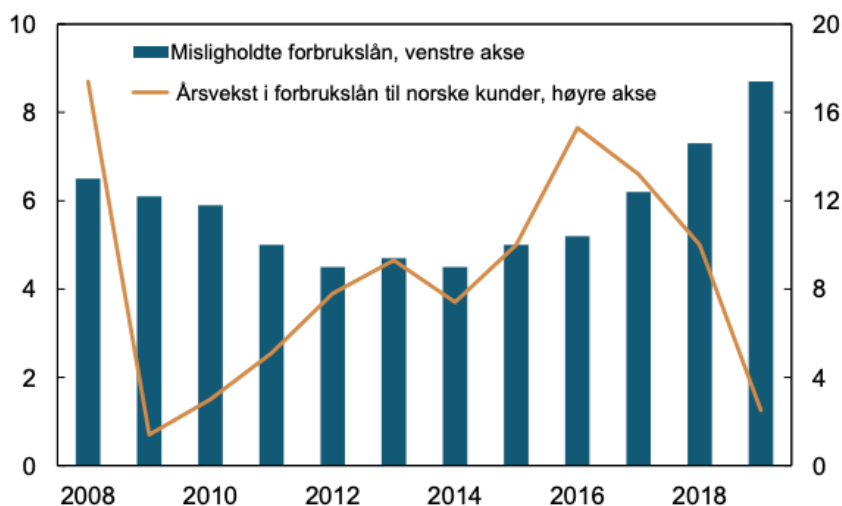

Figur 4.3.1: disponibel realinntekt. Sesongjustert. 2017= 100. Sparerate. (SSB, 2020)

Videre kan det være slik at flere i løpet av “pandemiåret” har hatt mulighet til å innfri sine lån grunnet økt kjøpekraft. Figuren over viser at disponibel realinntekt har gått opp fra 2019 til 2020. Når spareraten i tillegg er rekordhøy betyr dette at mange nå har bedre likviditet.

Tall fra Gjeldsregisteret viser at nordmenns samlede forbruksgjeld sank med 0,6 milliarder i mars 2021 til rekordlave 153,3 milliarder. I første kvartal 2021 sank den samlede forbruksgjelden med totalt 7,8 milliarder, noe som utgjør en reduksjon på 4,8 prosent. For første gang siden november 2020 steg den ikke rentebærende kredittkortgjelden i mars 2021, dette kan indikere økt optimisme blant befolkningen (Gjeldsregisteret, 2021). Vi vil komme nærmere inn på dette i drøftingen.

Selv om forbruksgjelden går ned har misligholdet økt markant de senere år, både i kroner, men også som andel av utlån, til tross for salg av misligholdte porteføljer.

Figur 4.3.2: Prosentvis årlig vekst i forbrukslån og mislighold av forbrukslån ved utgangen av 2008 til utgangen av 2019 (Norges Bank, 2020, s. 12).

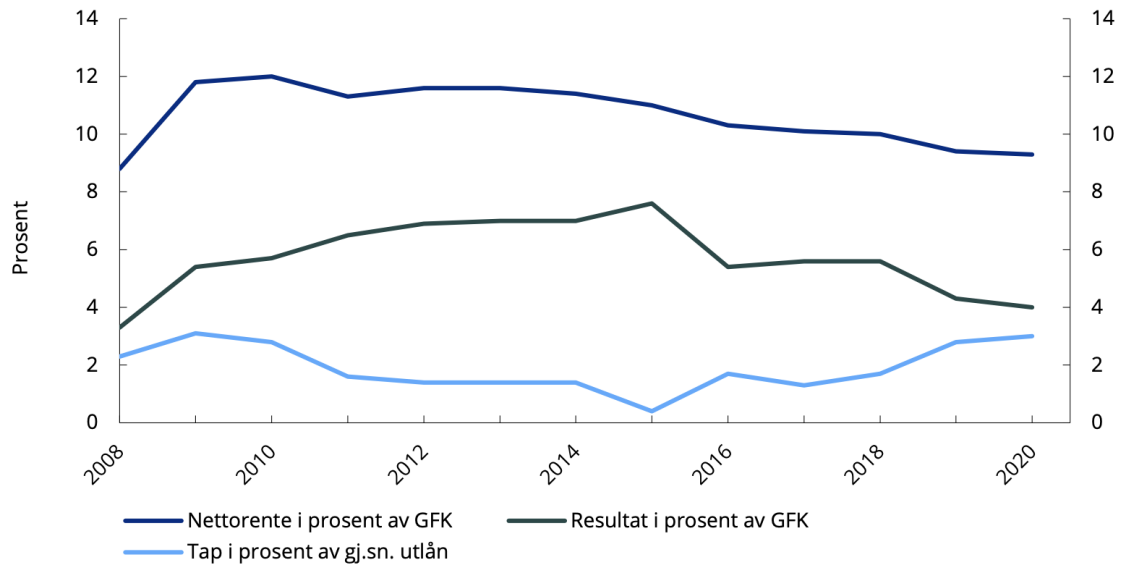
Utviklingen har fortsatt i samme retning som vi så ved utgangen av 2019.

Misligholdet i det norske forbrukslånsmarkedet isolert sett var på 13,3 prosent ved utgangen av 2020, mot 10,9 prosent ved utgangen av 2019 (Finanstilsynet, 2021). Vi kan forestille oss grafen for 2020 med en strek som går lenger ned for å vise reduksjonen i forbrukslån og en søyle som går høyere opp som følge av det økende misligholdet.

I 2020 ble **norske bankers lønnsomhet** redusert som følge av konsekvenser knyttet til koronapandemien. Hovedårsaken til resultatsvekkelsen var økte tap på utlån. For bankene samlet sett tilsvarte tapene 0,5 prosent av utlånsvolumet. Dette er det høyeste tapsnivået for norske banker siden 2009, som da var påvirket av den internasjonale finanskrisen¹⁰. Tapene var særlig høye i forbrukslånsbanker med 3,9% (Finanstilsynet, 2021).

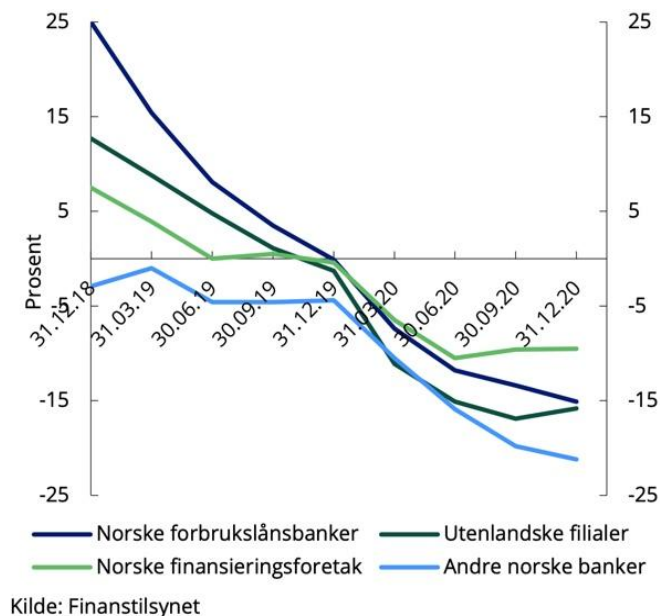
Sammen med lavere utlånsvekst og reduserte priser ved salg av porteføljer med misligholdte lån kan dette legge press på forbrukslånsbankenes inntjening fremover. Mislighold og misligholdte porteføljer kommer vi nærmere inn på i punkt 5.1 og 5.2.

¹⁰ Finanskrisen er en økonomisk krise som gjør at både næringsliv, investeringer og privatpersoner opplever en nærmest total mangel på kapital. Det vil si at det er vanskelig, om ikke umulig, å få fatt i penger til å gjennomføre nye investeringer og prosjekter (Billington, 2015).

Figur 4.3.3: Resultatutvikling forbrukslån (inkl. forbrukslån i utlandet), GFK = gjennomsnittlig forvaltningskapital (Finanstilsynet, 2020).

I figuren over kan vi se noen av årsaksforklaringene knyttet til avtagende vekst i antall tilbydere av forbrukslån. Lavere marginer som resultat av noe lavere renter, nedgang i resultat og økning i tap.

Figur 4.3.4: Tolv månedersvekst i Norge for ulike grupper av foretak (Finanstilsynet, 2020).

Som vi ser av overstående figur har utlånsvolumet i norske forbrukslånsbanker falt betraktelig gjennom 2020. Her fra en vekst på 25 prosent i 2018 til en reduksjon på rundt 15 prosent ved utgangen av 2020.

Den store usikkerheten i norsk økonomi har ført til at Norges Bank den 7. mai satte ned **styringsrenten**¹¹ til et historisk lavt nivå på 0%. Sentralbanken gjør det den kan for å stimulere norsk økonomi for å komme tilbake til ønsket nivå, og dette for å kunne gi økt kjøpekraft¹² til alle som har lån. Det blir billigere å investere, starte nye bedrifter og satse videre. Det kan også hjelpe bedrifter til å holde seg flytende, og til at noen kan få lån til å skape ny vekst og verdiskapning, og ikke minst nye arbeidsplasser som er med på å holde økonomien gående.

Sammen med styringsrenten nedjusterte også bankene boliglånsrenten. Dette kan gi mulighet for de med stabil inntekt til å betale ned ekstra på sine forpliktelser. På den annen side er det mye mindre automatikk i fastsettelsen av renter på forbrukslån og dermed ikke grunn til å tro at denne vil gå ned. Dette kan skape et skille mellom folk med trygg jobb, egen bolig og lån i banken og de som har mistet jobben og ikke har egen bolig (Sparebank 1, 2020).

5. Følger ved manglende tilbakebetaling

Dersom låntaker av forskjellige årsaker ikke evner å gjøre opp for seg, vil långiver etter en tid sette i gang tiltak for å inndrive utestående beløp. Vi vil i dette kapittelet se på hvilke følger manglende tilbakebetaling kan få.

¹¹ Styringsrente er en rente en sentralbank bruker for å påvirke økonomien i tråd med målene for pengepolitikken. Styringsrente er et virkemiddel i pengepolitikken (Thomassen, 2020).

¹² Også kjent som disponibel reallønn er nettoinntekten man har igjen etter fratrukk av skatter og prisstigning. Utviklingen av kjøpekraften påvirkes av mange faktorer. Deriblant lønn, priser, skatt og avgifter, overføringer, inflasjon og renteutvikling. Lønnsutviklingen må tilsvare utviklingen av de andre faktorene for å opprettholde kjøpekraften. Økning av kjøpekraft skjer når lønnsutviklingen er høyere enn de andre faktorene.

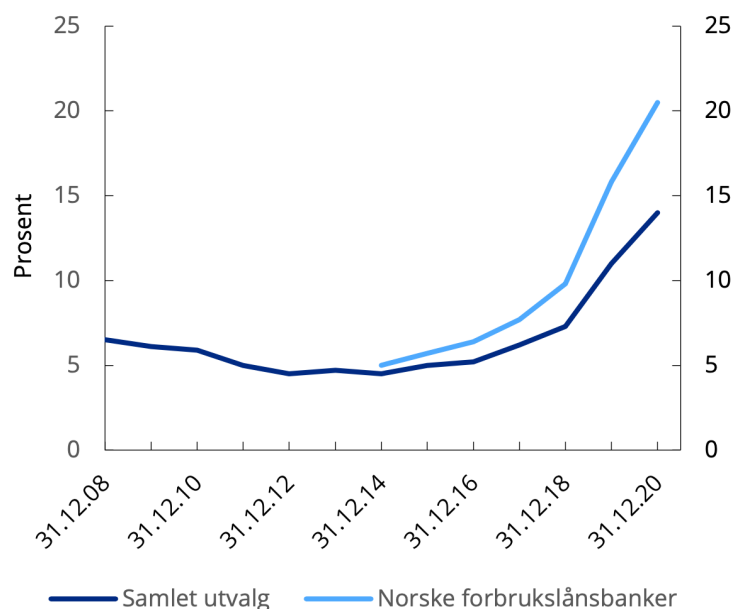
5.1 Mislighold

I følge kapitalkravsforordningen (Regulation (EU) No 575/2013, artikkel 178.1) skal et engasjement anses som misligholdt dersom et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er vesentlig (betalingsmislighold), eller det er sannsynlig at låntaker ikke vil oppfylle sine forpliktelser. Denne bestemmelsen er gjennomført i kapitalkravforskriftens § 10-1(1). Bankene skal selv vurdere hva som kan anses som et uvesentlig beløp. (Kapitalkravforskriften, 2006).

I gjeldende regelverk er det ikke fastsatt en øvre grense for hva som kan anses uvesentlig.

Så lenge man har en økning i opptak av gjeld, får man også en naturlig økning i antall misligholdte lån. Det som skiller seg ut i senere tid, er at til tross for synkende opptak av forbruksgjeld øker misligholdet. Dette kommer vi nærmere inn på i drøftingen.

Vi har tidligere referert til Finanstilsynets rapport for 2020, denne fanger også opp misligholdte lån over 90 dager og viser en voldsom vekst fra 2018 og illustreres i figuren under.

Figur 5.1: Brutto mislighold (90 dager) og utlånstap i et utvalg banker og finansieringsforetak som tilbyr forbrukslån i Norge. Prosent av foretakenes samlede forbrukslån (Finanstilsynet, 2020).

I desember 2020 skrev E24 at nordmenn har 57 milliarder i misligholdt gjeld (pr 30.11.20) som har utløst betalingsanmerkninger, disse tallene er hentet fra informasjonsselskapet Experian.

Øyvind Rød, analysesjef hos Experian forteller at misligholdet ikke har sammenheng med pandemien. Han mener de vil se effekten av pandemien lenger frem i tid, årsaken til dette er at prosessen med å få en betalingsanmerknning er omfattende, saken må gjennom rettssystemet og det tar tid. Experian regner med at det tar om lag seks måneder fra et misligholdt krav er synlig i deres data (Bugge, 2020).

Dette kommer vi tilbake til i drøftingen der vi skal ta for oss data fra namnsfogden som viser saksbehandlingstid, utleggsobjekter og gjeldsordning.

5.2 Misligholdte porteføljer

Til tross for høyt mislighold har forbrukslånsbankene tidligere unngått for store tap, ved å selge misligholdte porteføljer. Det er banker med finansieringsforetak, vanligvis i konsern med inkassoforetak som kjøper disse fordringene for å kunne inndrive kravene som fremmedinkasso. Dette medfører at foretakene kan inndrive gebyrer og salærer i tillegg til at fordringene normalt vil øke utover hovedstolen fordi det påløper høye renter. Disse foretakene har en lang tidshorisonnt på inndrivningsprosessen og klarer normalt å inndrive en betydelig andel av gjelden.

Prisen på porteføljene har siden slutten av 2019 gått nedover. Dette kan skyldes stortingsvedtaket som i 2020 sørget for lavere inntektsgrunnlag for inkassoselskapene. Gebyrene for purringer og inkassovarsler ble halvert fra 70 til 35 kroner, og inkassosalærene ble nedjustert, særlig de minste. Salæret på krav opp til 500 kroner er nå på 175 kroner mot tidligere 350. I tillegg øker andel skyldnere med mange, store forbrukslån og redusert mulighet til refinansiering etter gjeldsregisteret ble etablert. Dette fører til at inntjeningen på misligholdte porteføljer går ned for forbrukslånsbankene (Jordheim, 2021, 6. mars). Det kan også være en forklaring på hvorfor saksmengden går opp hos namsmannen, som vi vil ta for oss nærmere i drøftingen.

5.3 Betalingsanmerkning

Innledningsvis i oppgaven fortalte Øyvind Rød, analysesjef hos Experian at misligholdet ikke hadde en sammenheng med pandemien. Dette ville vi se utviklingen av lenger frem i tid fordi prosessen med å få en betalingsanmerkning tar tid og må gjennom rettssystemet.

Først og fremst kan vi beskrive hva en betalingsanmerkning er, og hva som skal til for å få en.

En betalingsanmerkning er et varsel om at en person eller en bedrift har en forfalt faktura som ikke er betalt, til tross for at det er satt i gang initiativ for å få inn pengene. Man blir registrert som en dårlig betaler hvis man har en betalingsanmerkning som kan gjøre det vanskelig å få nye lån, kreditter og for eksempel mobilabonnement og forsikringer.

Det er kredittopplysningsbyråene som registrerer anmerkningen og det er inkassobyråer, namsmenn, forliksråd, Statens Kartverk, Løsøreregisteret eller Statens innkreivingsentral som melder inn anmerkningen til kredittopplysningsbyråene (Lindorff, 2021).

Namsmannen registrerer betalingsanmerkninger etter avholdte utleggsforretninger og Gjeldsordninger. Data fra namsmannen angående saksbehandlingstid viser i grove trekk hvor lang tid det tar å få registrert en betalingsanmerkning. Vi må også ha med oss i bakhodet at det ofte tar noe tid fra en betaling misligholdes til kravet blir begjært tvangsinnrevet.

5.4 Inkassosaker knyttet til forbrukslån

I denne delen ønsker vi å se på utviklingen i inkassosaker og da med fokus på forbruksgjeld. Det er særlig utviklingen i denne delen, samt kapittelet vedrørende saker hos namsmannen som viser de foreløpige implikasjonene vi ser i forbindelse med tiltak, reguleringer og andre uforutsette påvirkningsfaktorer knyttet til utviklingen i forbrukslån.

30.06.20 innførte Finanstilsynet en ny halvårlig rapportering for samtlige inkassoforetak. Denne nye rapporteringen inneholder blant annet opplysninger om forbruksgjeld til inndrivelse og erstatter den årlige ad-hoc rapporteringen for de største inkasso foretakene.

Ved utgangen av andre halvår 2020 hadde 23 inkassoforetak forbruksgjeld til inndrivelse. I den tidligere ad-hoc rapporteringen var det til sammenligning kun 12-14 av de største foretakene (Finanstilsynet, 2020).

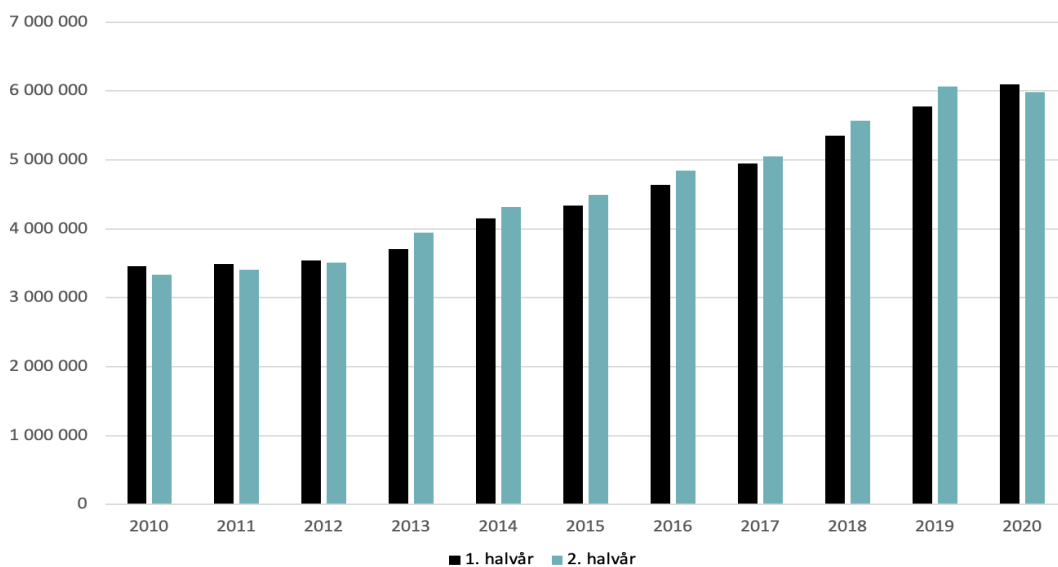
Denne nye rapporteringen vil gi et bedre grunnlag for å kunne følge utviklingen over tid. Tallene er ikke direkte sammenlignbare med de tidligere ad-hoc rapporteringene, men kan gi en indikasjon på utviklingen.

Videre tar vi utgangspunkt i de innrapporterte tallene fra inkassoselskapene og rapporten om utviklingen i forbruksgjeld hvor forbrukslån også inngår.

Rapporten er kun utgitt to ganger og vil derfor vise utviklingen gjennom 2020, men ikke for tidligere år som kunne fanget opp endringer knyttet til SARS og finanskrisen.

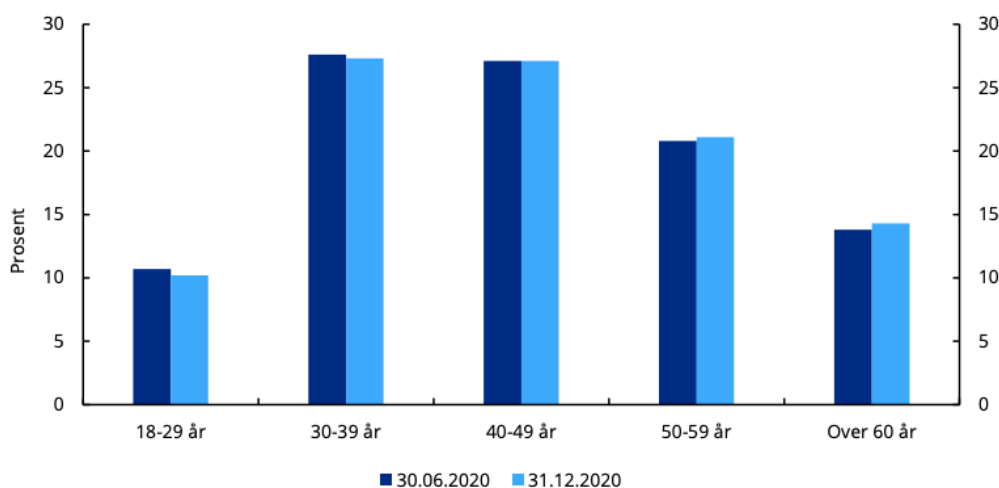
Vi har diskutert utviklingen med ansatte i Finanstilsynet og kan derfor gi noen kommentarer på mulige årsaksforklaringer når det gjelder utviklingen for året 2020.

Ved utgangen av første halvår 2020 var det 687 600 inkassosaker relatert til forbruksgjeld. Dette utgjorde 11,3 prosent av samlet antall saker til inndrivelse hos alle inkasso foretakene (Finanstilsynet, 2020).

Figur 5.4: Antall inkassosaker under utførelse (Finanstilsynet, statistikk for inkasso, 2020).

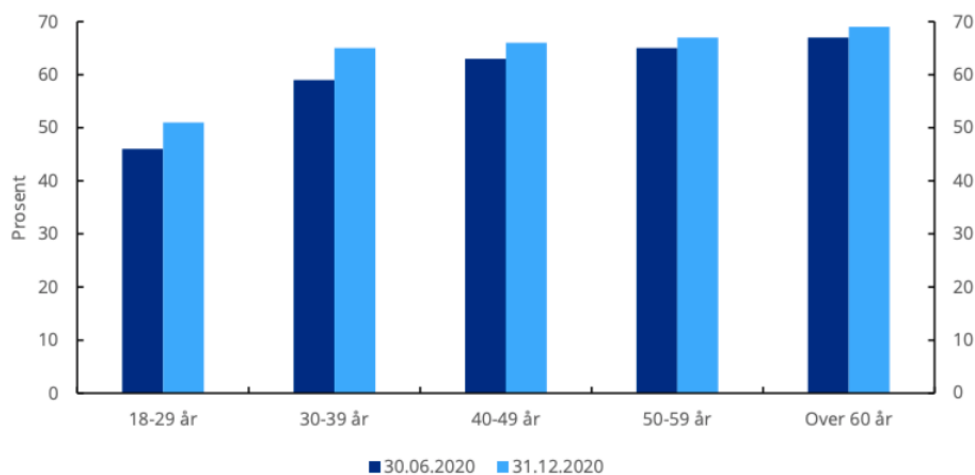
Fremstillingen over viser antall inkassosaker som er under utførelse. Her ser vi at det har vært en betydelig vekst over flere år, dette er blant annet grunnen til at det har blitt iverksatt relativt kraftige regulatoriske tiltak for å begrense opptak av blant annet forbrukslån og som på sikt vil kunne føre til nedgang i mislighold og inkassosaker. Nedgangen vi ser i andre halvdel av 2020 vil vi forklare nærmere i drøftingen.

Figur 5.4.1: Fordeling av inkassosaker knyttet til forbruksgjeld på aldersgrupper (Finanstilsynet, 2021).

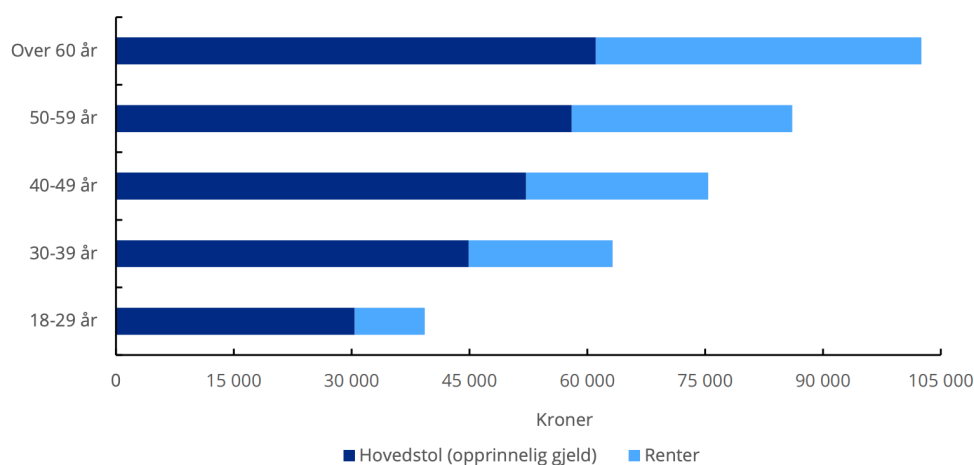
Fordelingen av inkassosaker knyttet til forbruksgjeld fordelt på aldersgrupper viser en liten reduksjon for de to yngste aldersgruppene og en tilsvarende økning for de to eldste aldersgruppene ved utgangen av 2020.

I avsnittet som omhandler kundene i forbrukslånsmarkedet ble aldersgruppene 40-49 og 50-59 beskrevet som de med høyest andel forbrukslån.

Figur 5.4.2: Inkassosaker til inndrivelse mer enn 18 måneder, fordelt på aldersgrupper, i prosent (Finanstilsynet, 2021).

I figur 5.4.2 ser vi at den yngste gruppen på 18-29 år har færrest saker og gruppen i alderen over 60 flest saker. I samtlige aldersgrupper har antall saker gått opp fra første til andre halvdel av 2020, i tillegg hadde over halvparten av inkassosakene vært til inndrivelse i mer enn 18 måneder ved utgangen av 2020. Dette kan tyde på at det er vanskeligere å innfri forbruksgjeld og dermed avslutte inkassosaker for de over 60 sammenlignet med yngre aldersgrupper.

Figur 5.4.3: Gjennomsnittlig misligholdt forbruksgjeld (opprinnelig gjeld og renter) pr inkassosak fordelt på aldersgrupper pr 31.12.2020 (Finanstilsynet, 2021).

Mye av forklaringen til dette ligger i figuren over. Her ser vi tydelig at de over 60 står for det høyeste beløpet som går til inkasso, hovedstolen utgjør 61 100 kr i gjennomsnitt, inkludert renter utgjør totalen 102 500 kr.

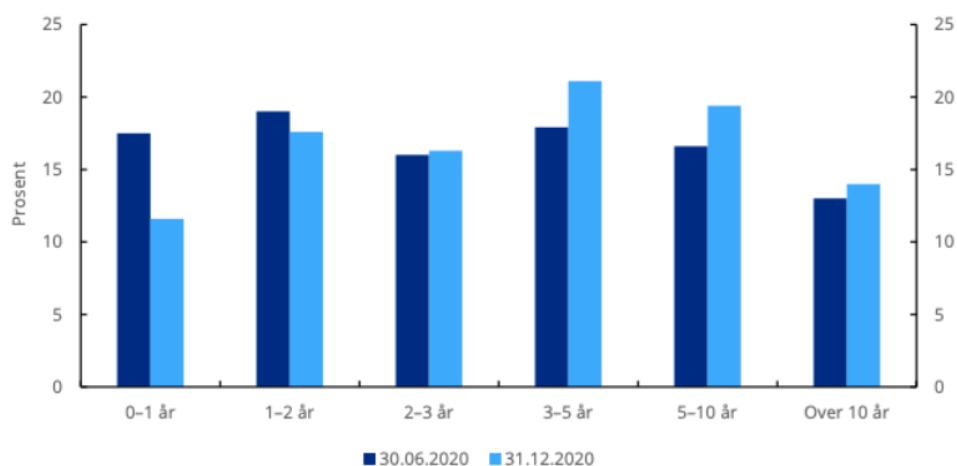
Det er lavest gjennomsnittlig hovedstol for krav knyttet til forbruksgjeld for aldersgruppen 18-29 år, herunder 30 400 kroner. Dette kan bidra til å forklare hvorfor de mellom 18-29 år har lavest mislighold.

Aldersgruppen 40-49 år står for 28,5 prosent av misligholdt hovedstol knyttet til forbruksgjeld, dette er som kjent den største gruppen når det kommer til opptak av forbrukslån.

Ut fra ovenstående data ser vi at den eldre gruppen utmerker seg med tanke på størrelse på hovedstol og vekst i mislighold. Tidligere i oppgaven var vi kort innom trenden der stadig flere eldre tar opp lån, her er også forbrukslån representert (Madshus, 2021). I de ovenstående figurene ser vi at gruppen av eldre utmerker seg når det kommer til størrelse og varighet av misligholdt forbrukslån.

Det har vært en kraftig vekst i inkassosaker knyttet til personer over 66 år og det er ventet en dobling her frem mot 2030 (Lindorff, 2021).

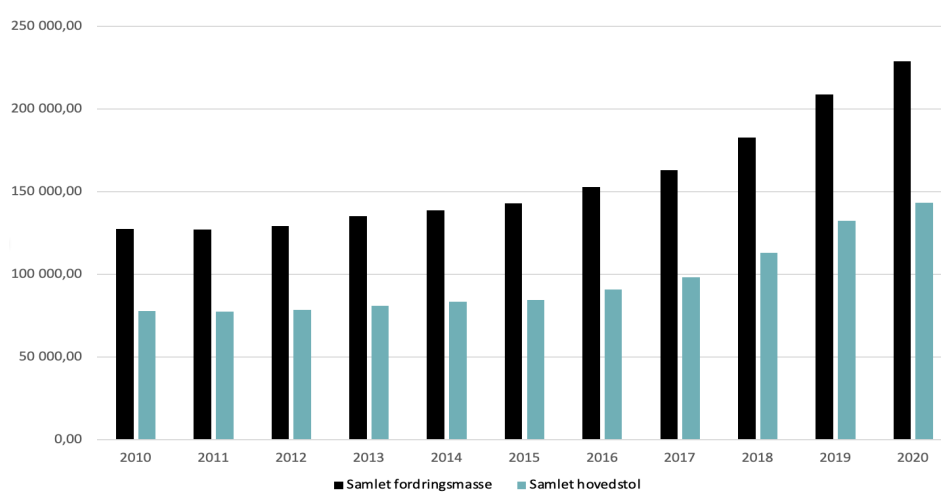
Så mye som én av tre inkassosaker knyttet til forbruksgjeld er eldre enn 5 år. Dette forteller oss at det er en stor del gammel gjeld som i dag viser seg vanskelig å tilbakebetale.

Figur 5.4.4: Fordeling av inkassosakenes alder knyttet til forbruksgjeld (Finanstilsynet, 2021).

I figuren over ser vi en utvikling som går i retning av at lånene som har vært til inndrivelse hos inkassoselskapene over relativt kort tid går ned for andre halvdel av 2020, mens lånene som har vært til inndrivelse over 3 til 10 år viser en solid oppgang.

Fordringsmassen til inndrivning var på 127 600 millioner for året 2010, denne har steget til hele 228 900 millioner ved utgangen av 2020 viser de innrapporterte tallene fra inkasso foretakene.

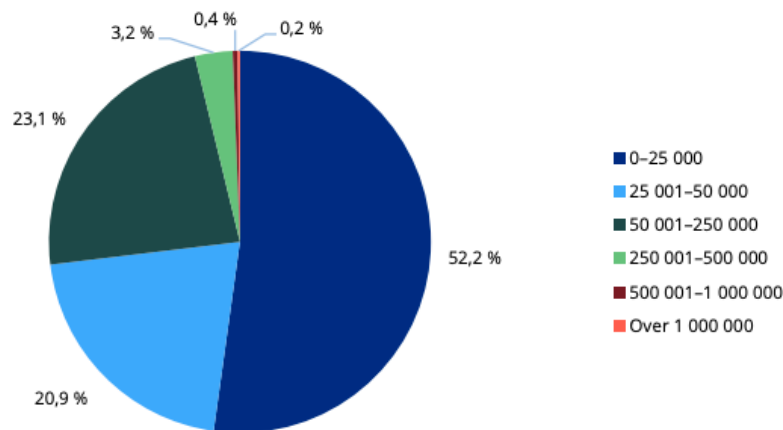

Figur 5.4.5: Samlet fordringsmasse i forhold til hovedstol i mill. pr år (Finanstilsynet, statistikk for inkasso, 2020).

Som vi ser av figuren over utgjør selve lånebeløpet (hovedstol) ca 60 prosent av kravet for disse årene. Dette betyr at om lag 40 prosent er påløpte renter, gebyrer og salærer knyttet til lånet. Med andre ord viser dette bildet tydelig faren med å ta opp forbrukslån man ikke evner å tilbakebetale ved forfall. Renter, gebyrer og salærer utgjør etterhvert betydelige summer og samlet fordringsmasse og blir for mange vanskelig å håndtere.

Både hovedstol og samlet fordringsmasse har en tiltagende vekst fra år til år.

For 1. halvdel av 2020 var hovedstol knyttet til forbruksgjeld på 35 mrd. kroner. Samlet misligholdt hovedstol var på 72 mrd. kroner, hvilket betyr at andel forbruksgjeld herunder svarer til 48,6 prosent (Finanstilsynet, 2021).

Figur 5.4.6: Fordeling av inkassosakenes hovedstol knyttet til forbruksgjeld pr 31.12..2020 (Finanstilsynet, 2021).

I figur 5.4.6 ser vi en fordeling av inkassosakene knyttet til forbruksgjeld etter hovedstolens størrelse og viser at 52,2 prosent av sakene gjaldt beløp i intervallet 0-25 000 kr. Dette er bekymringsverdig og viser trolig at hovedparten av de som tar opp forbrukslån og da relativt lave beløp, rett og slett ikke har midler til å gjøre opp for seg.

I de innrapporterte tallene er 284 200 av kravene knyttet til forbruksgjeld ved utgangen av første halvdel av 2020 oppkjøpte porteføljer av misligholdte lån, noe som utgjør 41,3 prosent av sakene. Disse oppkjøpte kravene utgjør en samlet misligholdt hovedstol på 12,5 mrd kroner og er 35,7 prosent av samlet misligholdt hovedstol knyttet til forbruksgjeld for første halvdel av 2020.

Ved utgangen av første halvdel av 2020 sendte inkasso foretakene utleggsbegjæring på 297 400 av sakene som omhandlet forbruksgjeld, dette utgjorde en andel på 43,3 prosent av samlet antall forbruksgjelds saker. Med andre ord vil det si at misligholdt forbruksgjeld, herunder forbrukslån viser seg å være vanskelig å tilbakebetale og havner så til slutt hos namsmannen. Vi har dessverre ikke aldersdemografi relatert til disse sakene.

Når namsmannen kommer til en beslutning kalles dette utleggsforretning. Dette ser vi på i neste punkt.

19. juni 2020 vedtok Regjeringen en ny inkassolovgivning, betydningen av dette vil vi beskrive i kapittel 6.2.

5.5 Tvangsfullbyrdelse og utleggstrekk

Misligholdet blant personer som tar opp forbrukslån øker. Mislighold forekommer fordi skyldner ikke evner eller ønsker å betale inn pengekravet ved forfall. Hvis skyldner ikke betaler etter at purringer, påminnelser og eventuelle inkassovarsler er sendt, gjelder det for kreditor å få et tvangsgrunnlag slik at kravet kan tvangsinnføres hos namsmannen uten skyldners medvirkning. Dette kalles utlegg. Det må da sendes inn en begjæring¹³ om tvangsinnrivelse.

Forbruksgjeld er en betydelig medvirkende faktor for folk med gjeldsproblemer som opplever tvangsinnrivelse via namsmannen. For at en tvangsfullbyrdelse jf. tvangsfullbyrdelsesloven §7-2 skal kunne gjennomføres må det foreligge et tvangsgrunnlag. For forbruksgjeld er dette ofte gjeldsbrevet som inneholder vedtakelsen av at gjelden kan tvangsinnføres uten søksmål. Forbrukslån er som nevnt tidligere lån uten sikkerhet. Dersom disse lånene blir misligholdt kan sikkerhet skaffes i ettertid i form av utlegg. Ved å få etablert utleggspant i et eller flere formuesgoder hos skyldneren kan dette på et senere tidspunkt gjøres om til penger ved en realisasjon av panteobjektet. Realiseringen kan for eksempel være at en fast eiendom eid av skyldneren blir tvangssolgt. Alternativt vil det nedlegges trekk i saksøktes inntekter, normal lønn (Lind, 2020).

5.6 Gjeldsordning

Hvis du er varig ute av stand til å betale det du skylder, kan du få kontroll over økonomien igjen gjennom en såkalt gjeldsordning. En gjeldsordning går ut på å betale det du skylder til kreditorene i en tidsbegrenset periode. Som regel over fem år. Når perioden med gjeldsordning er over er du som regel gjeldfri, med unntak av gjeld som er sikret med pant i bolig. Ordningen kan også omfatte gjeld til det offentlige og kan som hovedregel bare oppnås en gang i livet. Man kan bli gjeldfri uavhengig om man faktisk har økonomi til å kunne betale til kreditorene i perioden (NAV, 2021).

¹³ En begjæring brukes om det å kreve at rettsapparatet eller namsmannen skal ta en beslutning i en sak (Statens innkrevningssentral, 2012).

En gjeldsordning kan være utsettelse med betaling av gjeld, at det gis avkall på renter og omkostninger, at gjelden skal falle bort etter utløpet av gjeldsordningsperioden eller en kombinasjon av det ovenstående.

I de tre siste månedene i 2020 ble det åpnet 828 offentlige gjeldsordningssaker. Det er en økning på 38% sammenlignet med samme periode i 2019. Ifølge tall fra barne- og familiedepartementet tilbake til 2015 er det ikke åpnet like mange gjeldsordningssaker i en tre måneders periode. Totalt var det en økning i antall saker på 17% siden 2019 (Jordheim, 2021). Dette kan vi også se ut ifra dataene vi har innhentet fra namsmannen og presentert i drøftingen.

En offentlig gjeldsordning blir iverksatt av namsfogden. På grunn av saksmengden tar det ofte lang tid å få på plass en slik ordning. Skyldneren kan som et alternativ ta kontakt med inkassobyrået først, for å prøve å få på plass en utenrettslig avtale. Inkassoselskapene melder om at saksmengden har skutt i været i form av utenrettslige gjeldsordninger. Dette kommer vi tilbake til i drøftingen.

I den videre delen vil vi se på de mest sentrale påvirkningsfaktorene for utviklingen vi har presentert så langt.

6. Gjeldsregister og lovendringer

6.1 Gjeldsregister

Den 25.10.2016 la Barne- og likestillingsdepartementet frem forslag til lov om registrering av enkeltpersoners gjeld for høring. Formålet med loven var å legge til rette for en sikker, ordnet og effektiv registrering og utlevering av gjeldsopplysninger, noe som skulle bidra til sikrere og mer presise kredittvurderinger. Det gikk ut på å gi private aktører adgang til å etablere gjeldsinformasjonsforetak som skulle formidle gjeldsopplysninger mellom kredittyttere til bruk ved kredittvurderinger. En viktig årsak til at forbruksgjelden tidligere kunne bli for høy for enkelte, var at kredittyster ikke hadde mulighet til å skaffe seg en ajour oversikt over søkerens samlede gjeld. Gjeldsinformasjonsordningen kunne gjøre at kredittyster raskt kunne samle en oversikt over kreditt og forbruksgjeld hos privatpersoner

som søkte om lån og kreditt som igjen la grunnlag for mer korrekte kredittvurderinger. Dette ville være med på å begrense gjeldsproblemene i private husholdninger (Barne- og familiedepartementet, 2016, s. 5).

Den 01.11.17 trådte gjeldsinformasjonsloven i kraft og åpnet for at private aktører kunne få konsesjon til å etablere gjeldsinformasjonsforetak. Ordningen ble begrenset til usikret forbrukskreditt. Det skyldtes at forbruksgjeld ikke fantes i noe annet register, og at det var denne typen gjeld som skapte problemer for folk flest (Barne- og familiedepartementet, 2017). Gjeld som var sikret i pant, for eksempel boliglån og billån, var det derimot informasjon om i andre registre, som grunnboka og Løsøreregisteret. Forskrift til loven trådte i kraft samtidig og ga blant annet nærmere regler for hvilke gjeldsopplysninger finansforetakene skulle gi til gjeldsinformasjonsforetakene, og hvor ofte. Regler for utlevering og bruk av gjeldsopplysninger ble også regulert i forskriften. Dette kommer vi tilbake til.

I 2018 ga Barne- og likestillingsdepartementet konsesjon til tre private selskaper; Gjeldsregisteret AS, Norsk Gjeldsinformasjon AS og Experian gjeldsregister AS til å drive virksomhet som gjeldsinformasjonsforetak etter gjeldsinformasjonsloven. Hensikten var å få slutt på at finansforetak bevilget kundene så mye kreditt at de havnet i gjeldsproblemer. Kundene skulle heller ikke kunne ta opp mer forbrukslån enn de klarte å håndtere, ved å unnlate å opplyse om tidligere forbrukslån og kreditter (Barne- og likestillingsdepartementet, 2018).

Gjeldsregisteret AS er 100% eid av TietoEVERY Norge AS, Norsk gjeldsinformasjon AS er eid av Finans Norge og Experian Gjeldsregister AS er eid av Experian. Bankene hadde plikt til å levere informasjon til registrene innen 1. juli 2019, men det er opp til hver enkelt bank hvilket register en ønsker å hente informasjon fra (Finans Norge, 2019).

Gjeldsregisterforetakene skal behandle personopplysninger. Bestemmelsene i lov om personopplysninger med forskrifter vil derfor komme til anvendelse uten at det er nødvendig å regulere dette særskilt. (Høringsnotat, Gjeldsregisterloven). Personvern hensyn kan ivaretas på en god måte ved en privat løsning med offentlig tillatelse og tilsyn. Både kredittopplysningsselskapene og finansforetakene har gode systemer for å beskytte personopplysninger. Konsekvensene av en ødelagt privatøkonomi er så store at det

forsvarer det relativt moderate inngrepet i personvernet ordningen medfører (Barne- og familiedepartementet, 2019).

Experian gjeldsregister AS og Norsk Gjeldsinformasjon AS opererer innenfor samme rammebetingelser. Forskjellige tekniske løsninger kan medføre variasjoner i tjenestetilbud og servicenivå. Norsk Gjeldsinformasjon AS er ikke et register, men en spørreportal. Det betyr at informasjon ikke lagres, som betyr at bankene må levere gjeldsinformasjon og tilsvarende hente ut informasjon i sanntid. Informasjonen gir et øyeblikksbilde og lagres ikke i noen database, men slettes umiddelbart etterpå (Giske, 2019). Gjeldregisteret AS er tilnærmet sanntidsoppdatert. Informasjon om nye lån/kreditt, endrede rammer og avsluttede lån/kreditt oppdateres fortløpende. Misligholdte lån som fortsatt holdes av bankene registreres ikke. Alle gjeldsopplysninger overføres fra alle finansforetak en gang i døgnet (Gjeldsregisteret, 2019). Experian Gjeldsregister AS krever BankID, samt at man registrerer seg som bruker. Gjeldsinformasjonsforetakene skal slette opplysninger når gjelden er innfridd og eventuell kredittramme avvirket. Når oppdaterte gjeldsopplysninger er mottatt og registrert, skal tidligere gjeldsopplysninger slettes.

Fra 1. juli 2019 kunne bankene ta i bruk det nye gjeldsregisteret for å slå opp i kundenes usikrede lån. Ikke alle usikrede lån er forbrukslån. Gjeldsinformasjonsforetakene viser informasjon om forbruksgjeld. Dette inkluderer forbrukslån, rammekreditter (kredittkort), faktureringskort og andre lån med sikkerhet hos tredjepart. Ifølge tallene til Gjeldsregisteret er ca 75% av gjelden å oppfatte som forbrukslån.

Avgjørende for tilliten til gjeldsregisteret er at informasjonen som lagres, ikke blir misbrukt, kommer på avveie, eller blir brukt utenfor sitt formål. Gjeldsopplysninger skal derfor bare kunne utleveres til Husbanken, statens pensjonskasse og finansforetak, når disse skal foreta kredittvurdering i forbindelse med en konkret kredittsøknad eller søknad om endring av vilkår på løpende kreditt. Opplysninger kan utleveres til kommune i forbindelse med behandling av søknad om startlån eller søknad om endring av vilkår for innvilget startlån, samt til kredittopplysningsforetak som ledd i deres virksomhet (som i seg selv er konsesjonsbelagt). Opplysningene kan gis til de opplysningene gjelder. Det er også flere alternativer i loven som vi ikke vil gå nærmere inn på i denne oppgaven (Gjeldsinformasjonsloven, 2017, §12).

Det er ikke adgang til å utlevere opplysninger til andre, som inkassoforetak, boligutleiery, teleselskap, ektefelle eller lignende. Det samme gjelder også ved en fullmakt (Gjeldsregisteret, 2019).

Gjeldsinformasjonsforetakene kan kreve vederlag for utlevering av gjeldsopplysninger. Dette gjelder ikke for opplysninger som offentlige myndigheter har krav på i henhold til lov eller forskrift, eller ved krav om innsyn fra den opplysningen gjelder (Gjeldsinformasjonsloven, 2017, §14). Det sendes ut gjenpartsbrief ved utlevering av gjeldsopplysninger.

Den 23.04.21 ble det i finansmarkedsmeldingen varslet om utvidelse av gjeldsregistrene. Dette gjelder inkorporering av pantelikret gjeld iblant annet bolig og kjøretøy, gitt at utvidelsen kan gjennomføres på en personvernmessig forsvarlig måte. Regjeringen ser også positivt på å inkludere folkefinansieringsplattformenes¹⁴ utlån. Dette vil bidra til å øke nytten til gjeldsinformasjonsforetakene (Finansdepartementet, 2021, kapittel 3.5.2.)

6.2 Lovendringer

Som vi har nevnt tidligere i oppgaven er det flere faktorer som har bremset låneopptaket. Blant annet innførte finansdepartementet i februar 2019 en forskrift for banker som tilbyr forbrukslån. Forskriften var midlertidig og skulle gjelde til og med 30. desember 2020. Forskriften innebar blant annet at bankene ikke skulle tilby forbrukslån dersom kunden ikke hadde tilstrekkelig betjeningsevne til å tåle en renteøkning på 5 prosentpoeng på samlet gjeld. Det samme gjaldt dersom kundens samlede gjeld oversteg fem ganger årsinntekt. Bankene skulle også kreve månedlig nedbetaling av forbrukslånet. Den månedlige nedbetalinger skulle utgjøre et beløp som medførte at lånet ble nedbetalt i løpet av fem år (Finansdepartementet, 2019).

01 januar 2021 fastsatte finansdepartementet ny forskrift om krav til finansforetakenes utlånspraksis for forbrukslån. Forskriften er slått sammen med forskriften for boliglån og heter nå “Forskrift om finansforetakenes utlånspraksis”, eller **Utlånsforskriften**. Dette er

¹⁴ Folkefinansiering er en delingsøkonomi hvor de med kapital bidrar til de som søker kapital (Perx, 2021).

en videreføring av tidligere forskrift. I tillegg skal lånsøkerne vurderes på grunnlag av utfyllende informasjon om lånesøkers inntekter og utgifter og gjelds- og formuesforhold. Inntekts- og formuesforhold skal sjekkes mot likningsdata og gjeldsopplysninger skal sjekket mot gjeldsregister (Pedersen, 2021).

Forskriften gjelder ikke ved innvilgelse av kredittkort dersom kundens samlede kredittkortrammer ikke overstiger 25 000 kroner.

Den 19. juni 2020 vedtok Regjeringen nytt regelverk for **purregebyr og inkassosalærer** med ikrafttredelse den 01. oktober 2020. Bakgrunnen var for å lette på skyldnerens situasjon som følge av de økonomiske problemene enkeltpersoner står overfor som en følge av koronautbruddet. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020). De viktigste endringene var at gebyrene for purringer og inkassovarsler ble redusert fra 70 til 35 kroner, og at inkassosalærene for krav opp til 500 kroner ble redusert fra 350 til 175. Salærene for høyere krav ble også redusert, men ikke like mye prosentvis.

Det er også vedtatt nye regler for hva en kreditor eller et inkassoforetak kan kreve av skyldneren ved tvangsinn drivelse av krav. Ny **forskrift om saksøktes ansvar for sakskostnader ved tvangsfullbyrdelse** ble fastsatt i statsråd 23. oktober 2020 med ikrafttredelse den 1. februar 2021. Dette medførte blant annet en halvering i nåværende satser for hva en skyldner kan avkreves for sakskostnader i forbindelse med utleggsbegjæring (Finanstilsynet, 2020). En av grunnene for endringen var at automatiseringen av inn drivingen har ført til en betydelig kostnadsreduksjon for inkassoselskapene.

01. juli 2017 kom det nye regler for **markedsføring av kreditt og forbrukslån**. Dette ligger utenfor vårt tidsrom som vi fokuserer på, men nevnes kort for videre drøfting. Endringene fastslo at det ikke lenger var lov å fremheve hvor raskt kunden kunne få kreditt til disposisjon, hvor raskt man fikk svar på en søknad om kreditt, at det var lav terskel for å få kreditt og at det var en enkelt søknadsprosess (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017).

7. Metode

Vi har valgt en empirisk tilnærming til problemstillingen og skal i dette kapittelet redegjøre for hvilken metode vi har brukt.

Vi har innhentet eksisterende statistikk fra Namsfogden og Finanstilsynet for å sammenstille dette med teori og data presentert tidligere i oppgaven. Dette er kvantitativ informasjon som består av konkrete tall og gir oss et bredt overblikk i form av både generelle og spesifikke punkter for å legge til rette for god drøfting av problemstillingen.

Det er positive og negative sider ved kvantitativ metode. Kvantitativ forskning har vanligvis flere respondenter enn kvalitativ metode og hjelper oss å se det store bildet og utvikling over tid. Kvalitative data gir et mer detaljert og nyansert syn. Det negative med kvantitativ metode er at man ikke kan stille oppfølgingsspørsmål for å belyse problemstillinger som dukker opp underveis, som for eksempel ved et intervju. Vi har allikevel fått noen kommentarer fra blant annet Finanstilsynet v/ Stein Tore Næprud og Namsmann i Sør-Vest politidistrikt, Øyvind Time for å supplere dataene vi har samlet inn.

Vi har vært så heldige og få tilgang til data fra Namsfogden som ellers ikke er offentlig tilgjengelig. I tillegg har vi innhentet data fra Finanstilsynet som per 08.04.2021 ikke har blitt publisert. Sammen gir dette oss en unik mulighet for å drøfte hvordan markedet har utviklet seg. Ved innhenting av disse dataene ønsket vi å besvare problemstillingen med oppdatert informasjon som ikke kan finnes andre steder. Mye av dataene er presentert med fokus på ulike aldersgrupper, i tillegg er det presentert mer generelle data for mottatte saker av gjeldsordning og utlegg, samt saksbehandlingstid hos namsmannen.

Namsmyndigheten er underlagt politiet. Vi har underveis fått statistikk fra namsmannen i Stavanger og Sandnes som beskriver utviklingen i Sør-Vest politidistrikt, men også landsdekkende statistikk. For å besvare vår problemstilling på best mulig måte har vi valgt å bruke den landsdekkende statistikken sammen med statistikk vi har fått fra namsmannen som er publisert av Politidirektoratet. Politidirektoratet har det overordnede ansvaret for statistikken knyttet til namssaker.

Statistikken fra Politidirektoratet er landsomfattende. Samlet gir dette oss et bedre bilde for å kunne sammenligne data vi tidligere har presentert fra blant annet Gjeldsregisteret og Finanstilsynet.

For å understøtte problemstillingen har vi sammenfattet innhentet litteratur og data. I tillegg har vi utelukket det vi ikke anser som relevant for å besvare vår problemstilling. Vi har også laget grafiske fremstillinger for å på best mulig måte formidle funnene vi har gjort.

Angående påliteligheten i datainnsamlingen er alt hentet fra Namsmannens saksbehandlingssystem, kalt SIAN som driftes av Skatteetaten. Dataene er gjennomgått og korrigert av Namsmannen i Sør-Vest og Politidirektoratet og kan derfor anses som meget valide. Dette er styrken ved bruk av denne metoden, sett opp mot en kvalitativ metode der informasjonen ofte bare forteller fra en eller noen få personers ståsted. Dette gjør det vanskelig å trekke generelle konklusjoner. Det negative med kvantitativ metode er at det ikke får fram meninger og holdninger.

Når det kommer til tallene fra 2018 gikk politiet gjennom en politireform, kalt “Nærpolitireformen”. Namsmannen i Sør-Vest, Øyvind Time kunne ikke utelukke at tallene for mottatte utleggssaker i figur 8.4 var for høyt etter sammenslåingen av politidistriktene. I henhold til POD’s rutiner mener de at tallene er korrekte og representative.

Dataene er fremstilt i hele år fra og med 2013 til og med 2020 og det skilles mellom tall fra offentlig gjeldsordning og utleggstrekk.

8. Drøfting av innhentet data, funn og litteratur

For å kunne svare på vår problemstilling:

Forbrukslånsmarkedet i Norge - hvilke faktorer ligger til grunn for synkende forbruksgjeld, økt mislighold og saksmengde hos namsmann?

-Kan vi se en sammenheng mellom disse variablene?

Vil vi i denne delen diskutere hovedelementene som er beskrevet tidligere i oppgaven og som er knyttet til problemstillingen.

Vi har sett på påvirkningsfaktorene som vi anser som viktigst, når de ble iverksatt og hvilken effekt hver enkelt faktor isolert sett trolig har hatt på henholdsvis utviklingen i forbrukslånsmarkedet, mislighold av forbrukslån og til sist utviklingen i saker hos landets namsmenn.

Vi vil stegvis gå gjennom punktene hvor vi i oppgaven beskriver utviklingen relatert til forbrukslånsmarkedet, samt fremstille det vi mener viser en sammenheng.

8.1 Drøfting rundt utviklingen av forbruksgjeld

Det råder ingen tvil om at regulatoriske tiltak har hatt ønskelig effekt og bidratt til at vi fra tiltredelsestidspunktet ser en nedgang i opptak av forbrukslån. Først og fremst etter innføringen av gjeldsregisteret.

Som nevnt tidligere har det i senere tid vært en endring i nordmenns forbruksmønster. Årsakene er blant annet at pandemien har ført til minimal reisevirksomhet, færre sosiale aktiviteter og lavere forbruk kombinert med strammere utlånspraksis i bankene (Årrestad, 2021).

De ovenstående faktorene vil vi diskutere nærmere i denne delen.

Gjeldsregisteret ble innført 1. juli 2019 og oppdateres tilnærmet i sanntid. Det inneholder et unikt datagrunnlag for kontinuerlig å følge gjeldsutviklingen. Tidligere kunne forbruksgjelden bygge seg opp og bli veldig høy for enkelte. Grunnen til dette var at kredittyster ikke hadde mulighet til å skaffe seg en ajour oversikt over søkerens samlede gjeld. Det var mulig å ta opp ny forbruksgjeld for å betale ned gammel gjeld. Dette løste

ikke gjeldsproblemene til forbrukerne/ kundene, det forskjøv bare problemet.

Forbruksgjelden går ned på grunn av færre utstedte lån, både som følge av gjeldsregisteret, men også utlånsforskriften som vi kommer tilbake til. Det har derimot lite betydning for de allerede eksisterende lånene, som går i mislighold og bygger seg gradvis større med renter og sakskostnader.

Gjeldsinformasjonsordningen sørger ikke bare for at finansieringsforetakene nå kan gjøre bedre kredittsjekker av de som søker om lån uten sikkerhet, men hver enkelt kan søke opp seg selv for å bli mer bevisst på sin egen økonomiske situasjon. Med det nye varselet om at pantesikret gjeld også skal registreres i gjeldsregisteret vil dette uten tvil være med på å begrense gjeldsproblemene i private husholdninger og føre til at enda færre tar opp forbrukslån.

Etter mars 2020 har pandemien medført at flere variabler trekker i både negativ og positiv retning i form av opptak av forbrukslån og kreditter.

Den økte arbeidsledigheten kan ha medført at en del har fått behov for å ta opp forbrukslån pga dårlig likviditet.

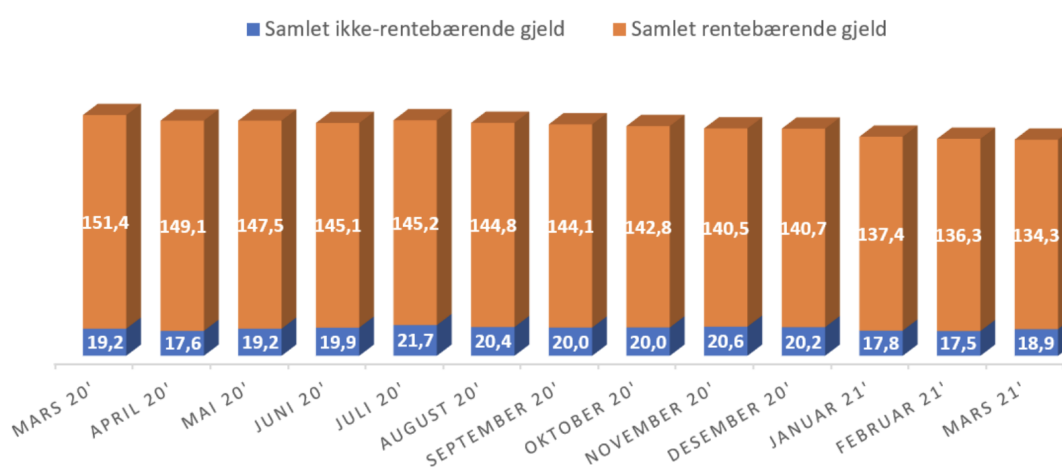
Endret kjøpsadferd og forbruk er noe man har sett siden starten av pandemien.

Mange har redusert sine forbruk som følge av usikkerhet, dette fører til at færre har behov for å ta opp lån og i stedet velger å spare jfr figur 4.3.1.

Det vil selvsagt også være noen som øker forbruket, dette er spesielt knyttet til oppussing og renovering nå i "pandemiåret" (DNTv, 2021). Ut fra figur 4.2.2.1 vet vi at mange tar opp forbrukslån nettopp i denne forbindelse. Vi har ingen konkrete tall å vise til her, men trolig har det totale forbruket gått mer ned enn opp. Dette viser også 4.3.1 der disponibel realinntekt og sparerate har økt.

Tidligere har en betydelig andel av forbrukslån blitt tatt opp i forbindelse med reising. Reisevirksomheten har til dels stoppet opp i koronapandemien, men det kan ventes at denne tar seg opp igjen og behovet for forbrukslån kan øke.

Til tross for at forbruksgjelden fortsetter å synke, har kredittkortbruken økt i mars 2021 for første gang siden november i fjor. Dette kan tyde på økende optimisme blant befolkningen. Egil Aarrestad i gjeldsregisteret sier at *“kredittkortgjelden er en pulsmåler på samfunnsutviklingen”*. Til tross for korona-tiltak har kredittkortgjelden økt med 1,4 milliarder i mars 2021. Det kan tyde på at nordmenn har begynt å handle mer på nettet med kredittkort, begynt å bestille reiser eller er oppmuntret av forbedret prognose for vaksinegjennomføring. Selv om det er registrert en økning av bruk i kreditt er den rentebærende kredittkortgjelden redusert med 1,5 % i mars 2021 og forbrukslån redusert med 1,4%. Til sammen er den rentebærende usikrede gjelden redusert med 4,6% i 1. kvartal 2021.

Figur 8.1: Samlet gjeld justert for medlåntaker for perioden 01.03.20 - 01.03.21. (Gjeldsregisteret, 2021).

I figur 8.1 over, kan vi se at den samlede rentebærende gjelden gikk ned selv om den ikke-rentebærende kredittkortgjelden gikk opp i mars. Dette er trolig flere forklaringer til dette. For det første at folk er flinkere til å betale kredittkortregningen i tide. De er gjerne mer bevisste på at dersom de ikke betaler ved forfall vil det påløpe dyre renter og i verste fall saksomkostninger ved en eventuell tvangsfullbyrdelse. For det andre betyr det at folk faktisk nedbetaler gjelden sin og er forsiktige med å ta opp nye forbrukslån. Enten fordi de er bevisste på å ikke ta opp nye forbrukslån på grunn av en vanskelig økonomisk situasjon eller at de ikke får tatt opp nye forbrukslån som en følge av blant annet gjeldsregisteret.

At flere nå ser ut til å innfri sine forpliktelser kan være et resultat av økt disponibel inntekt, samtidig gjelder ikke dette for alle og pandemien har skapt et skille mellom de med god inntekt, bolig og fast jobb, kontra de som har blitt permitterte og er på leiemarkedet.

Selv om den rentebærende gjelden fortsetter nedover, må vi være oppmerksomme på at mange fortsatt har for høy gjeldsbelastning. Dette indikerer også tallene fra inkassoselskapene. Behovet for forbrukslån vil trolig øke når betalingsutsettelsen opphører.

Redusert markedsføring som følge av lovendringer kan ha vært med på å redusere opptaket av forbruksgjeld. Her viser vi til det vi i teoridelen beskrev som “Availability bias”. De impulsive kundene, med svak selvkontroll som tidligere ble påvirket av omfattende og pågående markedsføring til å fremskynde konsumet ved hjelp av forbrukslån, har ikke lenger de samme forutsetningene for å opptre kortsiktig.

I tillegg opprettet Forbrukerrådet, Finansportalen. Dette er en tjeneste for å sammenligne rentene på forbrukslån, noe som gjør det lettere for folk å bli mer bevisst på rentekostnaden og legger grunnlaget for å ta gode beslutninger.

Som nevnt i litteraturdelen ble **Styringsrenten** satt ned som følge av pandemien og er nå på rekordlave 0%. Aktivitetsnivået taler fremdeles for en lav rente, samtidig har det ført til økte boligpriser, som kan gi grobunn for finansiell sårbarhet og ubalanse. Prognosene viser at renten skal opp til 0,25% i løpet av siste halvdel av 2021, og deretter økes gradvis til 1,5% ved utgangen av 2024 (SSB, 2021, 12. mars). Den varslede økningen i styringsrenten kommer i takt med åpningen av samfunnet igjen og kan føre til et større behov for forbrukslån.

En annen årsak til at opptaket av forbrukslån går ned kan være at **folkefinansiering** har blitt mer og mer populært. Dette går ut på at de med kapital bidrar til de som søker kapital, blant annet ved donasjon, belønning, aksjer og lån. Et fremvoksende marked med gode digitale plattformer har gjort det trygt og enkelt å ta del i denne typen finansiering (Perx, 2021). På denne måten kutter man ut bankene som et fordyrende mellomledd.

Gråmarkedet for **ulovlige lån**, herunder lånehaier¹⁵ og lån til seg selv via eget aksjeselskap er også faktorer som spiller inn. Dette anser vi ikke som relevant for vår problemstilling da dette ikke er mulig å fastsette størrelsen på eller omfanget av.

¹⁵ En lånehai er en person som utsteder dyre lån uten konsesjon til slik virksomhet (Finansavisen, 2014).

Hensikten med **Utlånsforskriften** er å bidra til en bærekraftig utvikling i norske husholdningers gjeld. Som nevnt tidligere utgjør den høye gjelden en sårbarhet i norsk økonomi. Ut i fra tall vi har presentert viser det seg også at forbrukslån utgjør en større del av totale misligholdte krav enn tidligere. Det er derfor grunn til å tro at forbrukslån utgjør en finansiell risiko. Utlånsforskriften fastsetter at låntaker skal vurderes på grunnlag av utfyllende informasjon om inntekter og utgifter og gjelds- og formuesforhold. Inntekts- og formuesforhold skal sjekkes mot likningsdata og gjeldsopplysninger skal sjekket mot gjeldsregister. I tillegg stilles det noen krav for innvilgelse av forbrukslån som tidligere presentert. Dette kan derfor anses som sentralt for reduksjonen i opptak av forbrukslån, som også påvirker det økende misligholdet, noe vi kommer tilbake til i neste kapittel.

8.2 Drøfting rundt mislighold

Tilgjengelig litteratur viser at vi i skrivende stund har en økning i misligholdte forbrukslån. I denne delen vil vi diskutere hvilke faktorer som kan forklare oppgangen, i tillegg ser vi det som relevant å belyse hvilke faktorer som trolig drar i motsatt retning.

Forbrukslånsforskriften, nå kalt utlånsforskriften som beskrevet i pkt. 6.2 la en demper på opptak av forbrukslån, dette kan på kort til mellomlang sikt medføre at misligholdet øker. Som en følge av lovendringen som fastsatte krav til låntaker knyttet til opptak av nye lån, herunder blant annet at låntaker måtte tåle en renteøkning på 5 prosent, fikk færre personer innvilget nye lån.

Gjeldsregisteret vil begrense at finansforetakene bevilger kundene så mye kreditt at de havner i gjeldsproblemer, samt at de tar opp mer forbrukslån enn de klarer å håndtere. Tidligere var det mye enklere å unnlate å opplyse om tidligere forbrukslån og kreditter. Mange av bankene påtok seg mye ønsket og uønsket risiko og markedet var ikke like regulert. Denne risikoen kunne de påta seg fordi prisene på misligholde porteføljer var høy som følge av at inkassoselskapene tjente gode penger på inndringen av misligholdte krav. Med de nye reguleringene er det høyst sannsynlig at de som allerede har mye forbrukslån og tidligere har tatt opp nye forbrukslån for å innfri gamle forbrukslån får en bråstopp. Dette vil på kort til mellomlang sikt medføre at implementeringen av gjeldsregistre får en

sekundæreffekt som fører til økt mislighold. Dette er trolig hovedårsaken til den markante oppgangen i mislighold som observeres.

Som vi har sett i figur 4.2.2.1 er det svært mange som tar opp forbrukslån for å refinansiere gammel gjeld.

Alt annet likt - vil man på lengre sikt kunne forvente at andel misligholdte lån vil gå ned, noe som er et av målene med gjeldsregistre.

Videre har den **økte arbeidsledigheten** medført at mange har fått dårlig råd og derfor sliter med å nedbetale gjelden. Man kan forvente økning i mislighold i takt med økt arbeidsledighet.

Høy sparerate og økning i disponibel realinntekt vil kunne trekke i retning av at flere har midler til å innfri sine lån og derfor bidra til reduksjon i mislighold.

I teoridelen var vi inne på “**Ostrich bias**” som beskriver at mange velger å stikke hodet i jorda og se bort fra kravene som virker uhåndterbare, eller rett og slett velger å prokrastinere da dette blir for omfattende å ta tak i. Dersom personer havner i en mer omfattende situasjon med arbeidsledighet i kombinasjon med høy gjeldsbelastning, vil denne teorien forklare en av årsakene til at vi observerer økt mislighold.

Forbruksmønsteret vårt er endret etter pandemiens utbrudd, dette medføre at folk flest reduserer sine forbruk og færre fakturaer utstedes. Dette taler for at færre lån misligholdes så lenge forbruket er redusert.

Nå holder mange igjen på forbruket, men når restriksjonene opphører vil trolig forbruket skyte i været. Da kan det tenkes at enkelte blir påvirket av omgivelsene og lever over evne som igjen kan medføre il likvide perioder og videre mislighold. Her kan man formodentlig observere det vi i teoridelen omtalte som “**Bandwagoneffekten**” hvor man blir påvirket av omgivelsene og tar valg ut fra hva andre gjør. Derfor vil ikke dette være med å forklare årsaker til misligholdet i vår oppgave, men kan potensielt bidra til å forklare en fremtidig utvikling.

Betalingsutsettelse som ble gitt i forbindelse med pandemien vil på kort sikt medføre oppbremsing i mislighold. Inkassoselskapene har også vært tilbakeholdne med å sende saker til inkasso. Betalingsutsettelse og avdragsfrihet vil gradvis opphøre når samfunnet kommer tilbake i normalt gjenge og vi kan da forvente en oppgang i mislighold. Det kan derfor antas at betalingsutsettelse ikke bidrar til det økte misligholdet som observeres nå.

Rentenedsettelse har hatt størst effekt på boliglånsrenten. Renter knyttet til forbrukslån endres ikke i takt med regulering av styringsrenten og er derfor ikke med på å redusere misligholdet. Dog kan reduksjon i boliglånsrente gi personer med boliglån bedret likviditet og således frigjøre midler som kan benyttes til nedbetaling av forbrukslån jfr. økning i disponibel realinntekt og sparerate. I så måte vil dette dempe økningen i mislighold, men åpenbart i mye mindre grad enn årsakene som fører til økning.

Pr 11.04.21 er den laveste boliglånsrenten på 1,35 prosent, nominelt. Dette er rekordlavt. For sammenligning var den nominelle boliglånsrenten ca 9 prosent på 2000- tallet.

Det er den samlede gjelden til husholdningene som utgjør en risiko for finansiell sårbarhet. Forbruksgjeld på toppen av høy boliggjeld, kan være med på å øke risikoen for mislighold dersom inntektene faller eller rentene øker. Det er forventninger om renteøkning og dette kan indikere økning i mislighold frem i tid.

Den nye utlånsforskriften åpnet for at bankene kan se bort fra kravet til gjeldsgrad og rentestresstest av betjeningsevne når de innvilger såkalte **omstartslån**¹⁶. Dette har ført til et voksende marked hos banker som fokuserer på refinansiering. Hos personer som har mulighet til å stille sikkerhet i bolig blir smålån, herunder forbrukslån pakket inn i boliglånene, til en rente som er langt lavere enn forbrukslåns rentene. Det stilles noen krav for denne typen refinansiering, men i det store bildet vil det nok være med på å forhindre at enkelte unngår mislighold av lån og en eventuell tvangsinndrivelse.

¹⁶ Et omstartslån er et lån som brukes til å betale ned betalingsanmerkninger, inkasso og annen gjeld (Lånemegleren, 2021).

Namsmann Øyvind Time vurderer denne formen for restrukturering som et forebyggende tiltak for de som kan stille sikkerhet i bolig. Dette da tvangsinndrivelse og gjeldsordning kan unngås.

Rentetak er foreslått som et tiltak for å redusere prisen på forbrukskreditt. Dette kan i beste fall føre til at misligholdet reduseres som følge av at misligholdte krav ikke vokser opp i skyene, samt at låntakerne kan klare å nedbetale hovedstol med renter.

Motsatt kan et rentetak virke negativt ved å redusere tilbudet av kreditt, øke etterspørselen etter illegale lån, gjøre totalkostnadene ved lån mindre gjennomsluktige, redusere produktmangfold og konkurranse, samt øke etterspørselen etter forbrukslån. Det kan derfor tenkes at det er mer hensiktsmessig med økt kompetanse om personlig økonomi i befolkningen for å prøve å redusere det generelle rentenivået, i tillegg til Gjeldsregisteret som sikrer bedre kredittinformasjon som gjør at tilbyderne kan skru ned prisen som følge av lavere risiko. Dette kan medføre redusert mislighold.

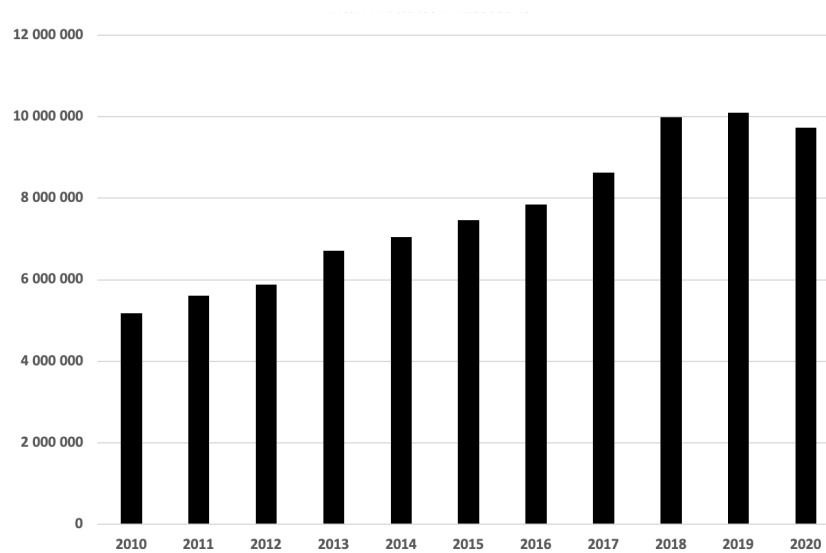
En annen forklaring på økningen i mislighold kan være at **boliglån** ikke er oppgitt i Gjeldsregisteret. Dette må innhentes manuelt via skattemeldingen. Denne kan mangle oppdateringer fra det siste året, som kan medføre at folk fortsatt får tatt opp lån de har dårlige forutsetninger for å kunne betjene. Dette kan endres dersom boliglån blir inkludert i gjeldsregisteret, som nevnt i kapittel 6.1. Dersom dette blir en realitet vil man forvente en ytterligere reduksjon i opptak av nye forbrukslån og videre medvirke at færre misligholder sine lån.

Utlånsforskriften er som tidligere nevnt med på å begrense låneopptaket. Da i form av både forbrukslån og boliglån. For å sikre at bankene skal kunne utvise skjønn i enkeltsaker har de likevel lov å bryte med enkeltkravene i forskriften, også kalt fleksibilitetskvoten, med inntil 5%, av utlånsvolumet. Dette kan i verste fall føre til at personer som inngår i fleksibilitetskvoten tar opp høyere lån enn de er i stand til å betjene, noe som igjen kan føre til økt mislighold.

Som siste punkt knyttet til mislighold, ser vi på endringer i **inkassoloven**. Denne reguleringen har vi omtalt i pkt. 6.2 og tilsier i sin helhet at kostnadene i forbindelse med inkassosaker vil gå ned, dette vil kunne føre til at færre saker misligholdes da lånene forhåpentlig lettere kan innfris. Ei heller denne vil bidra til økning i mislighold, snarere tvert imot.

8.3 Drøfting rundt inkassosaker knyttet til forbruksgjeld

Det har vært en betydelig oppgang i totalt innrapporterte inkassosaker fra 2010 til 2018, men herfra ser vi en stagnering av vekst og videre en nedgang fra 2019 til 2020.

Figur 8.2: Antall mottatte inkassosaker. (Finanstilsynet, statistikk for inkasso, 2020)

De nyeste innrapporterte tallene fra Finanstilsynet viser at inkassosaker knyttet til forbruksgjeld utgjorde 694 400, herunder 11,6 prosent, av alle saker ved utgangen av 2020. Dette er til sammenligning 6 800 flere saker enn 1. halvår 2020 (Finanstilsynet, 2021).

Dette forteller oss at antall inkassosaker går ned i sin helhet mens andel **inkassosaker knyttet til forbrukslån øker**. Det er trolig flere årsaksforklaringer her og bildet er nokså sammensatt.

Én forklaring er at flere långivere har gitt betalingsutsettelse til debitor under pandemien, dette har blitt gjort for å imøtekomme personer som nå er i en vanskelig situasjon med mål

om å kunne opprettholde en god og langvarig kunderelasjon. Etter hvert som tiden går har ikke kreditor råd/likviditet til å vente med inndrivelsesprosessen av utestående krav, og har derfor oversendt krav som det er tale om til inkassoforetak for inndrivelse.

En annen årsak kan være at skyldnere finner det lettere å prioritere betaling av småkrav som kan skje gjennom én innbetaling, i motsetning til krav knyttet til forbruksgjeld som ofte kan være av en slik størrelsesorden at det nærmest kan virke håpløst å påbegynne nedbetaling og denne type krav kan derfor hos enkelte skyldnere bli nedprioritert.

Dette kan vi knytte til teorien “**Ostrich bias**” der mange velger å stikke hodet i jorda/prokrastinere i slike tilfeller.

En tredje årsaksforklaring kan være at opprinnelige kreditorer har solgt flere krav knyttet til forfalt forbruksgjeld til finansieringsforetak enn foregående halvår. På den måten frigjøres kapital for opprinnelig långiver, og videre risiko for kravet overtas av ny kreditor. Nye kreditorer overlater inndrivelsen av oppkjøpte forbruksgjeldkrav til inkassoforetak. Slike ubetalte forbruksgjeldskrav har vært "skjult" fordi kravene hos opprinnelige kreditorer ikke er med i inkasso-statistikken, og blir først synlig når forbruksgjeldkravene er til inndrivelse hos inkassoforetak (Finanstilsynet, vedlegg 1).

Det er med andre ord et etterslep på denne statistikken.

Videre har mange redusert sine forbruk slik at aktivitetsnivået knyttet til konsum og forbruk er noe mindre, hvilket resulterer i at det utstedes færre fakturaer. Da er det naturlig nok også færre saker som går til inkasso.

Det er flere avsluttede enn mottatte saker for 2. halvdel av 2020. I de innrapporterte tallene fra inkassoselskapene ser vi at det kom inn 355 794 færre saker i 2020 sammenlignet med 2019. Dette er en nedgang på ca 3,5 prosent. Videre ble det avsluttet 99 349 flere saker i 2020 sammenlignet med 2019. Forklaringen på dette kan trolig ses i sammenheng med økningen i disponibel realinntekt og økt sparerate. Færre saker går til inkasso da lån innfris i tide og flere lån innfris da mange nå har midler til dette.

For forbrukslån var det ved utgangen av 2020 misligholdt hovedstol på 35,1 milliarder kroner, dette er en økning fra 35 milliarder 1. halvår. Dette utgjør 49,3 prosent av samlet misligholdt hovedstol på samtlige krav til inndrivelse hos alle inkassoforetakene.

Som tidligere nevnt bekrefter dette at forbrukslån viser seg særlig vanskelig å tilbakebetale.

Det er flest **inkassosaker knyttet til forbruksgjeld** i aldersgruppene 30-39 år og 40-49 år, dette kan trolig henge sammen med at det også er denne aldersgruppen som har mest forbruksgjeld. Dette ser vi av figur 5.4.1.

Som vist i figur 5.4.3 har **aldersgruppen over 60 år høyest misligholdt hovedstol**, denne gruppen har også høyest andel inkassosaker til inndrivelse over lengre tid. Trolig har utviklingen flere forklaringer.

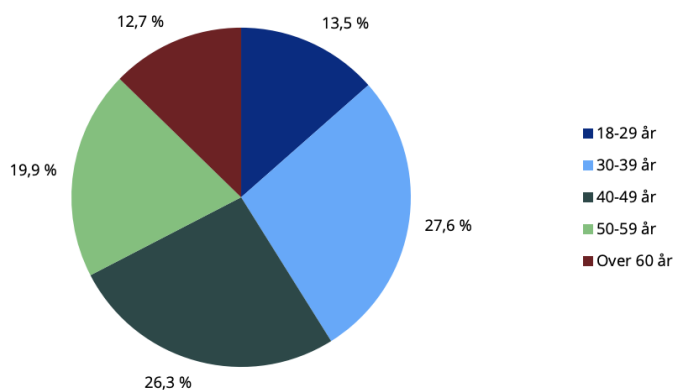
Veksten i inkassosaker er større enn hva eldrebølgen alene kan forklare, mye tyder på at forbruksmønsteret og kredittvanene til de over 60 er annerledes enn før, dette bekreftes også av figur 3.1.3 som viser kraftig oppgang i opptak av boliglån etter fylte 70 år.

Med begrensede muligheter for å komme seg ut av gjeldsspiralen er det dermed grunn til å tro at både mislighold og antall inkassosaker blant de over 60 år vil øke fremover. Dette er også forventningene til inkassoselskapet Lindorff.

For inkassoselskapene kan pengeinnkrevingen blant den eldre generasjonen bli vanskeligere fremover. Som eldre har man færre «verktøy» enn man har som ung, som å kunne gå fra deltid til heltid eller få hjelp fra foreldre.

Inkassoselskapet Lindorff ser at de som først får problemer med å betale ofte skylder større beløp enn før. Det skyldes blant annet at høyere rente slår hardest ut på de med mest lån og at kredittmarkedet har blitt strammere, med nye forskrifter og oppretting av gjeldsregisteret som gjør det vanskeligere å refinansiere (Alsberg, 2020).

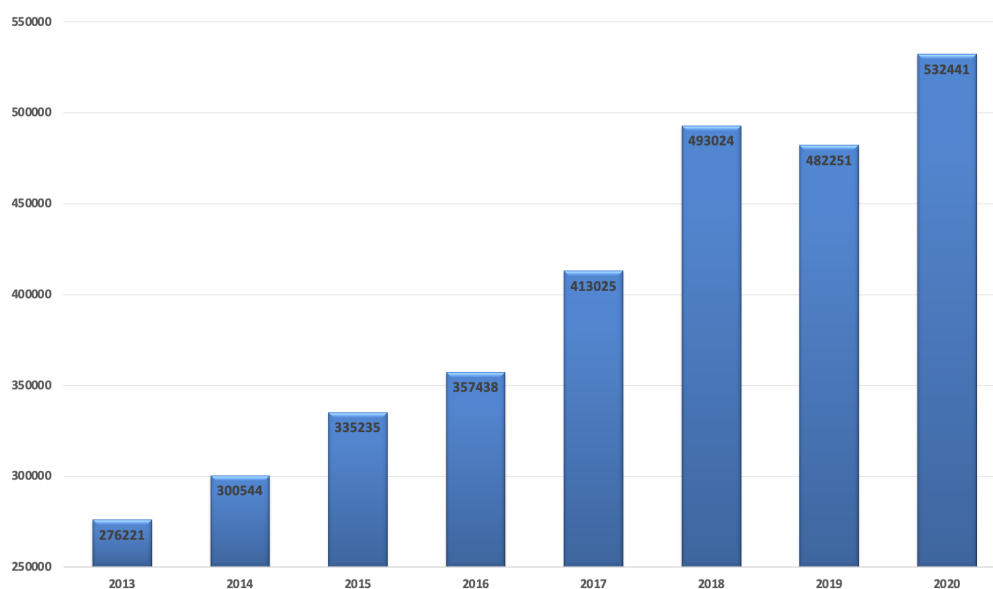
Det er høyest andel utleggsbegjæringer knyttet til inkassosaker med forbruksgjeld, avholdt med intet til utlegg for aldersgruppene 30-39 og 40-49. Gruppen 40-49 er også de som har høyest andel forbrukslån. Gruppen 30-39 kommer på tredje plass over de med høyest andel forbrukslån. Videre ligger de på topp når det kommer til antall inkassosaker. Dette er trolig forklaringen på hvorfor flest utleggsbegjæringer er knyttet til denne aldersgruppen.

Figur 8.2.1: Andel utleggsbegjæringer i løpet av de siste 12 måneder, med resultat “intet til utlegg”, fordelt på aldersgrupper (Finanstilsynet, 2021).

8.4 Drøfting rundt utleggstrekk og gjeldsordning

Til tross for nedgangen i forbrukslån viser dataene fra Namsfogden at antall utleggssaker er økende, som vist i figuren under. Flere nordmenn sliter med å tilbakebetale lån som følge av et for høyt forbruk de siste årene. Herunder er også det økende misligholdet som følge av upresise reguleringer av utlån en faktor.

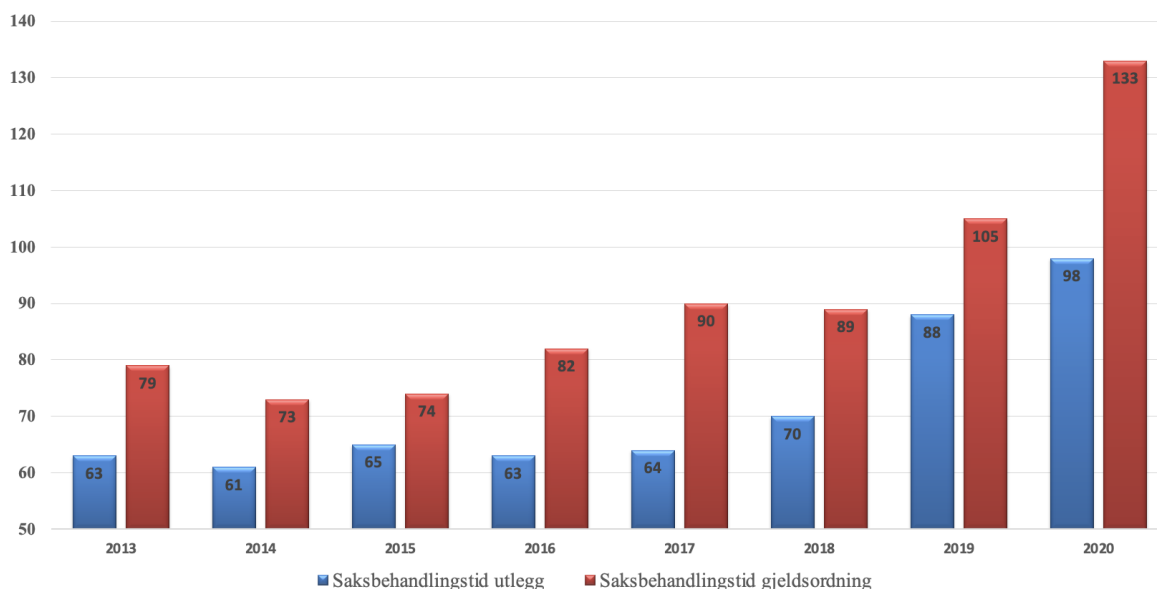

Figur 8.4: Mottatte utleggssaker for hele landet fra 2013 til 2020 (SIAN, 2020).

Digitalisering av utsendelse av begjæringer hos inkassoforetak har ført til en sterk økning i tvangsinn drivelsler. Finansieringsforetak som kjøper porteføljer av misligholdte

forbrukslån, overlater inndrivelsen til inkassoforetak. Selv om inkassoforetaket er i samme konsern som finansieringsforetaket, anses inkassoforetaket likevel å bedrive fremmedinkasso, noe som åpner for å avkreve fremmedinkassosalær. Ved en slik inndrivingsmodell, vil den forventede inntjeningen på et oppkjøpt krav øke for konsernet, ved at det får fremmedinkassosalær i tillegg til inntekter ved inndrivelse av hovedstolen og påløpte rentekrav (Finanstilsynet, 2020). Skyldneren blir dermed ansvarlig for denne kostnaden som fører til at kravet øker og blir vanskeligere å betale ned.

Som vi kan se fra figur 8.4.1 har saksbehandlingstiden på både utlegg og offentlig gjeldsordning økt markant de senere årene. En forklaring på dette kan være dårlig kapasitet på sivil rettspleie. Siden 2010 har saksmengden hos namsmannen doblet seg, men antall ansatte er uendret ifølge utsagn fra Øyvind Time. Økningen i antall offentlige gjeldsordninger har trolig liten sammenheng med pandemien per første halvår 2021. En del av de tyngre sakene ser man først etter en stund når lån havner i mislighold.

Figur 8.4.1: Gjennomsnittlig saksbehandlingstid hos Namsmannen, i dager for hele landet, fra 2013 til 2020 (SIAN, 2020).

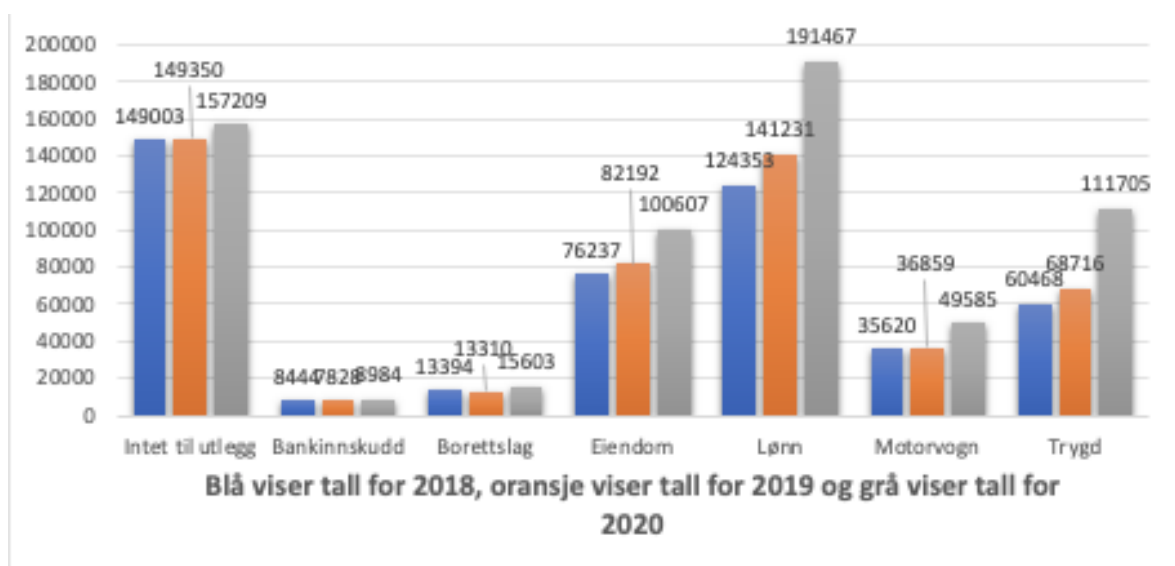
Basert på saksbehandlingstiden og tiden det tar å få innvilget en gjeldsordning er det personer som har hatt gjeldsproblemer i flere år som nå får innvilget gjeldsordninger. Saksbehandlingstiden for offentlig gjeldsordning er i følge figur 8.4.1, 133 dager på landsbasis i 2020. Distriktet med lengst saksbehandlingstid på gjeldsordning hadde per

31.12.2020 saksbehandlingstid på 453 dager (SIAN, 2020). Mange med gjeldsproblemer ønsker derfor å få på plass en utenrettslig gjeldsordning. Disse tallene kan være med på å støtte opp under Rød's teori om at vi vil kunne se pandemiens påvirkning på mislighold lenger frem i tid.

Det har vært en betydelig økning i antall søknader om utenrettslige gjeldsordninger som følge av pandemien. En grunn til dette kan være knyttet til utviklingen vi tidligere har sett i forbindelse med økt disponibel realinntekt og høy sparerate. Mange personer fikk mindre å bruke pengene på og i kombinasjon med økt kjøpekraft så sin mulighet til å bli kvitt gjelden.

Samtidig kan det være en kombinasjon av strengere forbrukslåns regler og innføring av gjeldsregisteret, som nevnt ovenfor. Søknad om utenrettslig gjeldsordning er ofte steget før offentlig gjeldsordning.

Til tross for økning i antall søknader om utenrettslig gjeldsordninger har også antall mottatte utleggssaker økt betydelig i 2020. Dette kan ha en sammenheng med det økende misligholdet. Saksbehandlingstiden på utlegg er også høy, men på grunn av økt prioritering fra Politidirektoratet har nå saksbehandlingstiden på utlegg gått ned betraktelig.

Figur 8.4.2: Utleggsobjekter brukt ved avholdelse av utleggsforretninger fra 2018 til og med 2020 (SIAN, 2020).

Ut ifra denne grafen kan vi se at antallet på samtlige objektstyper har økt i 2020. Det kan være flere årsaker til dette. Politidirektoratet arrangerte for første gang i 2020 en nasjonal restanseaksjon. Denne ble gjennomført for å senke saksbehandlingstiden på grunn av restanser som hadde bygget seg opp over tid. Noen steder i landet var saksbehandlingstiden så lang som 19 måneder (SIAN, 2020). Restanseaksjonen gikk ut på at alle namsmenn i Norge skulle legge andre arbeidsoppgaver til side for å avholde utleggsforretninger både i normal arbeidstid og på overtid. Dette førte til en enorm mengde avholdte saker som kan forklare den store økningen på samtlige poster i 2020. I desember 2019 var det avholdt 431 846 saker mot 504 096 i desember 2020 (Politidirektoratet, 2020).

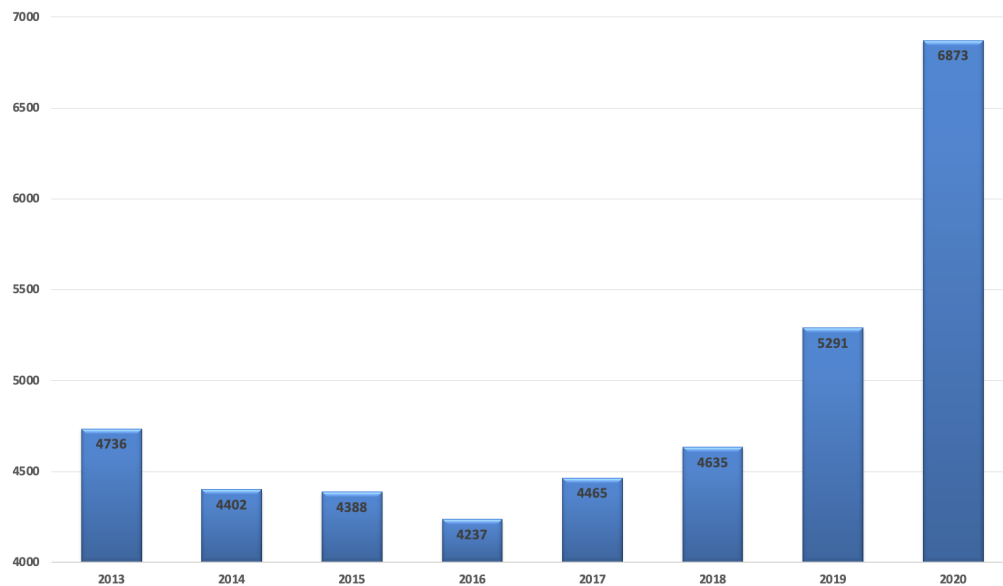
For det andre kan det skyldes Gulating lagmannsretts dom fra 14.01.2020 som fastsatte at utleggstrekk kunne legges ned i en 22 måneders periode i “kø”. Statistikken viser ikke bare trekk som løper, men også trekk som er lagt frem i tid som ikke har begynt å trekke.

Tidligere avholdt namsmannen saker med “intet til utlegg” dersom det allerede var lagt ned trekk tre måneder frem i tid. Det var da et slags “lotteri” på hvem av kreditorene som fikk sendt inn kravene sine først og dermed fikk utleggspant. Denne dommen fra 2020 fører til at færre saker totalt sett nå avholdes med intet til utlegg til tross for at statistikken viser en liten økning (LG-2019-124144, 2020).

Inkassoselskapene og andre finansieringsforetak sender til tross for betalingsutsettelse inn flere begjæringer om tvangsfullbyrdelse. Dette kan ha en sammenheng med risiko for å bli illikvid som vi tidligere har diskutert i kapittel 8.2.

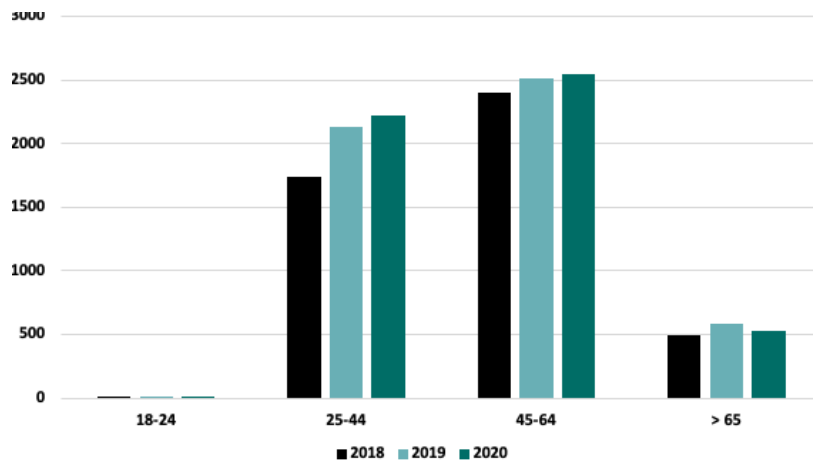
Ved avholdelse av utleggsforretning legger nå namsmannen ned trekk to år frem i tid og kravene blir lagt i kø. Som følge av dette har NAV opplyst at det har blitt vanskeligere for dem å hjelpe skyldnere til å lage avtaler med kreditor. Dette er fordi kreditor i veldig få tilfeller er tilbøyelig når de har fått tilsendt protokoller der det er nedlagt trekk frem i tid. Det samme gjaldt i påvente av den nye inkassolovgivningen. Trolig for at inkassoselskapene ønsket å klarlegge hvilke omkostninger og salærer de eventuelt måtte si

fra seg ved å inngå en utenrettslig gjeldsordning. Dette kan være noen av årsakene til at antall mottatte offentlige gjeldsordninger er stigende.

Figur 8.4.3: Mottatte gjeldsordningssaker for hele landet fra 2013 til 2020 (SIAN, 2020).

Figuren under viser at innvilgede offentlig gjeldsordning er økende i aldersgruppen 45-64. Som presentert tidligere i oppgaven hadde de over 40 år, 73 prosent av forbrukslånene i Norge ved utgangen av 2020. Låntakere i aldersgruppen 40–49 år hadde den høyeste andelen med 27 prosent av lånene. For aldersgruppene over 50 år hadde det vært en gradvis økning i andelen de siste fire årene. Aldersgruppene er ikke direkte sammenlignbare, men allikevel representative for å få frem poenget om at søknader og innvilgelser av offentlige gjeldsordninger er økende for de over 40. I tillegg er det et økende antall inkassosaker knyttet til forbruksgjeld blant de over 50, mens det blant de under 40 er svakt synkende. Sammen med den synkende forbruksgjelden betyr det at de over 50 stadig står får en større andel av den totale forbruksgjelden som blir tatt opp.

Figur 8.4.4: Innvilgede offentlige gjeldsordninger fordelt på alder, på landsbasis (SIAN, 2020).

Som nevnt tidligere er prosessen med å få en offentlig gjeldsordning omfattende. Sammen med den økende levealderen og færre antall yrkesaktive pr pensjonist vil man kan derfor regne med å kunne se en spesielt stor økning av mottatte søknader og innvilgede offentlige gjeldsordninger for denne aldersgruppen enda lenger frem i tid.

I desember 2020 ble det på landsbasis avsluttet 405 flere gjeldsordningssaker enn i 2019, som viser en betydelig økning (Politidirektoratet, 2020). Disse funnene støtter opp om informasjonen presentert tidligere der vi kunne se at det var en økning av åpnete gjeldsordningssaker på 40%. Videre kan vi anta at vi vil kunne se en større økning lenge frem i tid som følge av etterslepet på statistikken som knyttet til saksbehandlingstiden og at inkassoselskapene nå må sende inn dobbelt så mange begjæringer for å opprettholde inntjeningsnivået som før satsene ble halvert. I tillegg fører gjeldsregistrene til at misligholdet øker som naturlig nok gir et utslag i antall saker hos namsmannen.

9. Oppsummering

I denne avsluttende delen av oppgaven oppsummerer vi funnene vi har gjort via den kvantitative analysen og innhentet data. Dette for å kunne svare på vår problemstilling om det foreligger en sammenheng mellom den synkende forbruksgjelden, økt mislighold og økt saksmengde hos namsmannen.

I kapittel to tok vi for oss adferdsøkonomiske aspekter knyttet til blant annet opptak og tilbakebetaling av forbrukslån. Teorien er også en årsaksforklaring på hvorfor så mange misligholder sine lån, noe som har en direkte påvirkning på saksmengden hos namsmannen.

Høy gjeldsgrad påvirker en persons evne til å nedbetale gjeld. **I kapittel tre** tok vi derfor for oss dette for å vise at gjeldsgraden blant norske husholdninger er historisk høy. Forbruksgjelden er den gjelden som er vanskeligst å innfri. Høy gjeldsbelastning og høye boligpriser er den største trusselen for finansiell stabilitet. Videre påvirkes risikobildet av pandemiens inntog med påfølgende nedgangskonjunktur. Følgene av dette har blant annet gitt seg utslag i økt arbeidsledighet og rentenedsettelse. Økende gjeld og mislighold blant eldre har gitt grobunn for økt bekymring.

I kapittel fire tok vi for oss aktørene i forbrukslånsmarkedet, herunder tilbydere og kunder for å se på hvordan utviklingen har vært de senere år. Hovedfunnene viser at andel forbrukslån blant de over 50 år er økende, og synkende for de under 50. Vi så også at forbruksmønsteret har endret seg og at den totale andelen forbrukslån er sterkt synkende. Koronapandemien har hatt stor innvirkning på norsk økonomi og arbeidsledigheten er den høyeste siden 2. verdenskrig. Samtidig er det satt strengere krav til utlån i bankene og gjeldsregisteret har hatt sin innmarsj. Med dette har «oppgjørets time» kommet og de som tidligere har tatt opp ny forbruksgjeld for å betale ned gammel gjeld har fått en bråstopp. Dette gjelder ikke for alle. De som har hatt trygg jobb, bolig og penger i aksjemarkedet har fått bedre forutsetninger for å spare, samt betale mer ned på gjelden. Det vi nå ser er at til tross for reduksjon i forbruksgjelden, øker misligholdet i kroner og andel av utlån. Dette indikerer at gjeldsregisteret har hatt ønskelig effekt i den forstand at de som tok opp nye forbrukslån for å nedbetale gamle, nå blir avvist.

I kapittel fem så vi på følgene ved manglende tilbakebetaling. Herunder utviklingen i mislighold, misligholdte porteføljer, inkasso, betalingsanmerkning, tvangsfullbyrdelse og utleggsbegjæring og til slutt gjeldsordning. Innrapporterte inkassosaker knyttet til forbruksgjeld er økende for de over 50 år, dette er også aldersgruppen som i senere tid har tatt opp mest forbrukslån. Jo eldre man blir, jo mer alvorlig blir sakene og gjelden viser seg vanskelig å innfri. Særlig fordi fordringsmassen øker fra år til år. Ved utgangen av første

halvår av 2020 sendte inkassoforetakene utleggsbegjæring på 297 400 av sakene som omhandlet forbruksgjeld. Dette utgjorde en andel på 43,3 prosent av samlet forbruksgjeldssaker.

I **kapittel seks** presenterte vi gjeldsregisteret og lovendringer. Dette er regulatoriske tiltak og endringer som er iverksatt for å redusere gjeldsveksten. Valg av metode og drøfting rundt denne ble presentert i **kapittel syv**, og i **kapittel åtte** presenterte vi innhentede data, og drøftet dette opp mot informasjon vi hadde innhentet tidligere fra sekundære kilder.

9.1 Konklusjon

Formålet med oppgaven er å se hvilke faktorer som ligger til grunn for den synkende forbruksgjelden, økt mislighold og saksmengde hos namsmannen og om vi kan se en sammenheng mellom disse variablene. Spørsmålet er om endringene i markedet kommer av påvirkningskraften knyttet til regulatoriske tiltak, eller om usikkerhetene og pandemien kan ha forsterket effektene. Basert på statistikk og informasjon innhentet fra sekundærkilder tyder dette på at vi kan se en sammenheng. Trolig hadde vi sett mye av de samme utviklingstrekkene som følge av innføringen av Gjeldsregister og lovendringer, uavhengig av pandemien. Vi har i 2. halvdel av 2020 sett de største utslagene til nå for tallene knyttet til forbrukslån, og da spesielt blant eldre. Samtidig henger mye av statistikken etter som følge av lang saksbehandlingstid. Det kan derfor antas at mørketallene er store og at effekten av pandemien vil vise seg lenger frem i tid.

Norge har det siste året vært gjennom en nedgangskonjunktur, og pandemien har medført redusert behov for nye forbrukslån. Med en økning av vaksinerte personer i den norske befolkningen og en gjenåpning av samfunnet er det ingen tvil om at økonomien vil få et løft. En gradvis gjenåpning i sommer vil trolig skape en rekyl knyttet til sosiale aktiviteter, shopping, uteliv og reising. Ved økt aktivitet og forbruk vil sannsynligvis flere ha behov for å ta opp lån, og da i form av forbrukslån.

Vi ser en urovekkende utvikling med økt grad av mislighold, økt inkassogjeld og økning i gjeldsordningssaker relatert til forbrukslån. Da mange fortsatt “flyter” på

betalingsutsettelse, kan man forvente oppgang i mislighold og inkassosaker når dette tiltaket opphører.

Sammenhengen mellom disse variablene viser seg nå best blant de over 50 som er lite økonomisk påvirket av pandemien. De har ofte fast pensjonsinntekter, penger i boligmarkedet og en sikker jobb. Ut fra vår sammenfatning av innhentet data kan vi anta en økning i utleggssaker og gjeldsordninger blant de over 60 i tiden fremover.

For å konkludere mener vi på grunnlag av funn fra sekundære kilder og innhenting av kvantitative data at det er en sammenheng mellom variablene. Sammenhengen er varierende mellom aldersgruppene vi har tatt for oss. Når pandemien er over og vi igjen har en oppgangskonjunktur, vil vi forvente å kunne se effektene av de regulatoriske tiltakene bedre isolert sett, herunder også påvirkninger på tvers av aldersgrupper.

Litteraturliste

Ackert & Deaves. (2016). Behavioral Finance - Psychology, Decision- Making and Markets.

Alsberg, O. (2020, 24. juni). Eldrebølge i inkassosaker:- De har et annet forbruksmønster enn før. *E24*. Hentet fra:

[Eldrebølge i inkassosaker: – De har et annet forbruksmønster enn før](#)

Barne- og familiedepartementet. (2016, 25. oktober). Høring- forslag til lov om registrering av enkeltpersoners gjeld (gjeldsregisterloven). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-lov-om-registrering-av-enkeltperoners-gjeld-gjeldsregisterloven/id2517092/>

Barne- og familiedepartementet. (2017, 1. november). Gjeldsinformasjonsloven trer i kraft. Hentet fra;

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/gjeldsinformasjonsloven-trer-i-kraft/id2576964/>

Barne- og familiedepartementet og finansdepartementet. (2018, 22. juni). To selskaper får gi gjeldsopplysninger. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/to-selskaper-far-gi-gjeldsopplysninger/id2605691/>

Barne- og familiedepartementet. (2019, 06. februar). Spørsmål og svar: Gjeldsinformasjonsloven. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/forbruker/gjeldsinformasjonsloven/sporsmal-og-svar-gjeldsinformasjonsloven/id2547821/>

Billington, L. (2015). Finanskrisen. *Store norske leksikon*. Hentet fra:

<https://snl.no/finanskrise>

Bugge, S. (2020, 14. desember). -Nordmenn har 57 milliarder i misligholdt gjeld. *E24*.

Hentet fra: [Nordmenn har 57 milliarder i misligholdt gjeld – E24](#)

Cederkvist, C. (2020, 29. august). Flere eldre setter seg i gjeld for å kjøpe bolig. *NRK*.

Hentet fra: [Flere eldre over 70 år låner penger til bolig og får betalingsproblemer](#)

DNTv (2021). Slik har smittebølgene endret folks pengebruk- spesielt en yrkesgruppe har en ekstrem kurve. Hentet fra:

[Slik har smittebølgene endret folks pengebruk – spesielt én yrkesgruppe har en ekstrem kurve](#)

Effectiviology. The ostrich effect: Why and how people avoid information. Hentet fra:

[The Ostrich Effect: Why and How People Avoid Information – Effectiviology](#)

Finansdepartementet. (2021). *Finansmarkedsmeldingen 2021*. (Meld. St. 31 (2020- 2021)).

Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-31-20202021/id2845705/?ch=3>

Finansdepartementet. (2019, 12. februar). Regjeringen innfører nye krav til banker som tilbyr forbrukslån. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-innforer-nye-krav-til-banker-som-tilbyr-forbrukslan/id2628803/>

Finans Norge. (2019, 11. juni). Gjeldsregistrene snart i full drift. Hentet fra:

<https://www.finansnorge.no/aktuelt/nyheter/2019/06/gjeldsregistrene-snart-i-full-drift/>

Finanstilsynet. (2020). *Finansielt utsyn desember 2020*. Hentet fra:

https://www.finanstilsynet.no/contentassets/30bf63c783d64aff8ca590f581187c92/fu_desember_2020.pdf

Finanstilsynet. (2020). *Resultatrapport for finansforetak 2020*. Hentet fra:

https://www.finanstilsynet.no/contentassets/484dce29984f45fca2f6bc15bb6b8401/resultatrapport_finansforetak_2020q4.pdf

Finanstilsynet. (2020). *Utviklingen i forbruksgjeld 2020*. Hentet fra:

https://www.finanstilsynet.no/contentassets/fa2c66c4edab430186b90fe1ec743c34/utviklingen-i-forbruksgjeld_2020.pdf

Finanstilsynet. (2020, 10. mars). Statistikk for inkasso. Hentet fra:

<https://www.finanstilsynet.no/analyser-og-statistikk/statistikk-for-inkasso/>

Finanstilsynet. (2021). *Utviklingen i forbruksgjeld april 2021*. Hentet fra:

https://www.finanstilsynet.no/contentassets/0a64579c55254929bebcf3a8957bfd36/utviklingen-i-forbruksgjeld_april21.pdf

Forskrift om kapitalkrav for forretningsbanker, sparebanker, finansieringsforetak, holdingselskaper i finanskonsern, verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond mv. (kapitalkravsforskriften). (2006). FOR-2006-12-14-1506. Hentet fra:

[Forskrift om kapitalkrav for forretningsbanker, sparebanker, finansieringsforetak, holdingselskaper i finanskonsern, verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond mv. \(kapitalkravsfors.. - Kapittel 10. Misligholdte engasjementer](#)

Ghaderi, H., Brunborg, I., Nilsen, A. A. (2020, 24. april). -Nedtur uten sidestykke for norsk økonomi. *E24*. Hentet fra:

[Nedtur uten sidestykke for norsk økonomi – E24](#)

Giske, M. E. (2019, 10. januar). -Gjeldsportalen et stort fremskritt. *DNB Nyheter*. Hentet

fra:<https://www.dnb.no/dnbnyheter/no/samfunn/gjeldsportalen-en-god-start>

Gjedrem, S. (2003). *Finansiell stabilitet, formuespriser og pengepolitikk*. Norges Bank

Hentet fra: [Finansiell stabilitet, formuespriser og pengepolitikk](#)

Gjeldsinformasjonsloven. (2017). Lov om gjeldsinformasjon ved kredittvurdering av privatpersoner (LOV-2017-06-16-47). Hentet fra:

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-47/KAPITTEL_5#%C2%A720

Gjeldsregisteret (2021). Oversikt over finansforetak som leverer informasjon. Hentet fra:

<https://www.gjeldsregisteret.com/pages/oversikt-over-finansforetak-som-leverer-informasjon>

Gjeldsregisteret. (2021). Kredittkortbruken øker samtidig som forbruksgjelden minker.

Hentet fra:

<https://www.gjeldsregisteret.com/blog/post/kredittkortbruken-oket-samtidig-som-forbruksgjelden-minker>

Gjeldsregisteret AS. (2019). *FAQ*. Hentet fra:

<https://www.gjeldsregisteret.com/pages/faq>

Hagen, M., Turtveit, L. T., Vatne, B. H. (2017). Aktuell kommentar- Sterk vekst i forbrukslån. *Norges Bank*. Hentet fra:

[Sterk vekst i forbrukslån](#)

Hilsen, M. (2019, 20. april). -Levealderen går opp. *Sykepleien*. Hentet fra:

[Levealderen går opp 20.04.2019](#)

Høgseth, M. (2020, 24. februar). Høyeste arbeidsledighet siden 2. verdenskrig. *E24*. Hentet fra: [Høyeste arbeidsledighet siden andre verdenskrig – E24](#)

Høringsnotat- *vurdering av boliglånsforskriften og forbrukslånsforskriften*. (2020).

Finanstilsynet. Hentet fra:

[Vurdering av boliglånsforskriften og forbrukslånsforskriften](#)

Høringsnotat- *Lov om registrering av enkeltpersoners gjeld* (gjeldsregisterloven). Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/4cb1770efdd0437298987f84c668ed27/horingsnotat.pdf>

Jordheim, H. (2021, 24. januar). Gjeldsordningshopp;- et symptom på gal utlånspraksis. *E24*. Hentet fra:

<https://e24.no/privatoekonomi/i/56b9ke/gjeldsordningshopp-et-symptom-paa-gal-utlaanspraksis>

Jordheim, H. (2021, 06. mars). Lindorff kutter 35 ansatte selv om de venter mer å gjøre:- et paradoks. *E24*. Hentet fra:

https://e24.no/naeringsliv/i/rgmzjR/lindorff-kutter-35-ansatte-selv-om-de-venter-mer-aa-gjoere-et-paradoks?fbclid=IwAR37DiBU9ouMDhdalZlxrUMnQISVCFVhrUZ_quoxQKQ-vMnADarggSimdBE

Justis- og beredskapsdepartementet. (2017, 04. april). *Forskrift om markedsføring av kreditt*. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forskrift-om-markedsforing-av-kreditt/id2548392/>

Justis- og beredskapsdepartementet. (2020, 19. juni). Regjeringen halverer inkassosalærer. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-halverer-inkassosalarer/id2714995/>

Kelly, R. C. (2020, 30. desember). Bandwagon effect. *Investopedia*. Hentet fra:

[Bandwagon Effect Definition](#)

Knudsen, O. F., Lundbo, S., Johannessen, B. (2020). OECD. *Store norske leksikon*. Hentet fra: <https://snl.no/OEC>

Komplettbank. (2021). *Hva er egentlig definisjonen på forbrukslån?* Hentet fra:

[Hva er egentlig definisjonen på forbrukslån? | Fleksibelt Lån fra Komplett Bank opptil kr 500 000](#)

Lem, C. H. (2012). “Det økonomiske menneskets” metamorfose. *Magma*. Hentet fra:

[«Det økonomiske menneskets» metamorfose](#)

Lind, R. (2020, 7. februar). Tvangsinndrivelse av uimotsagte pengekrav. *Vierdal advokatfirma*. Hentet den fra

<https://vierdal.no/tvangsinndrivelse-av-uimotsagte-pengekrav/>

Lindorff. (2020). Venter dobling i eldre med betalingsproblemer. Hentet fra:

[Venter dobling i eldre med alvorlig mislighold](#)

Lindorff. (2021). Alt du trenger å vite om betalingsanmerkninger. Hentet fra:

<https://www.lindorff.no/kundeservice/tips-til-bedre-okonomi/artikler/alt-du-trenger-a-vite-om-betalingsanmerkninger/>

Lånemegleren. (2021) Omstartslån. Hentet fra:

<https://www.xn--lnemegleren-x8a.no/omstartslan>

Madshus, K. (2021, 19. mars). Gjennomsnittsgjelden for 60- åringer nærmer seg en million. *Vi*. Hentet fra:

[Gjennomsnittsgjelden for 60-åringer nærmer seg en million vi.no|3 dager siden](#)

National Accounts of OECD Countries. (2021). *Household debt 2021*. Hentet fra:

[Household accounts - Household debt](#)

NAV. (2021). Gjeldsordning. Hentet fra:

<https://www.nav.no/okonomi-og-gjeld/artikkel/slik-fungerer-gjeldsordning>

Nilssen, S. S. (2021, 2. mars). Forbruksgjelden fortsetter å krympe. *Finansavisen*. Hentet

fra:<https://finansavisen.no/nyheter/personlig-okonomi/2021/03/02/7634798/rekordlav-forbruksgjeld>

Norges Bank. (2020). *Finansiell stabilitet sårbarhet og risiko*. Hentet fra:

https://www.norges-bank.no/contentassets/b3eb84932f954041899b357b19a5259c/fs_finansiell_stabilitet_2020.pdf?v=11/10/2020125951&ft=.pdf&v=11/10/2020125951&ft=.pdf

Norges Bank. (2020, 24. september). Det norske finansielle systemet. Hentet fra:

[Det norske finansielle systemet](#)

Nyhus, E. K. (2019, 28. desember). Gjeldsbelastning. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra:

<https://snl.no/gjeldsbelastning>

Pareto 1. Disponibel inntekt. Hentet fra:

[Pareto 1 - versjon 2: Disponibel inntekt](#)

Pedersen, R. (2021, 02. januar). Forskrift til utlånspraksis for forbrukslån. *Smarte penger*.

Hentet fra: <https://www.smartepenger.no/lan/3244-forskrift-for-forbrukslan>

Perx. (2021). Hva er folkefinansiering? Hentet fra:

<https://www.perx.no/hva-er-folkefinansiering/>

Poppe, C. (2020). *Lånefinansiert forbruk i Norge anno 2019*. (SIFO- rapport nr. 13- 2019)

Hentet fra:

https://oda.oslomet.no/bitstream/handle/10642/9042/SIFO-rapport%2013-2019_La%cc%80nefinansiert%20forbruk.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Sandstå, B. L. (2020). Nordmenns forbruk nest høyest i Europa. *SSB*. Hentet fra:

[Nordmenns forbruk nest høyest i Europa](#)

Solheim, H., Vatne, B. H. (2019). Nytt gjeldsregister: Mange har litt forbruksgjeld- noen få har mye. Hentet fra:

[Nytt gjeldsregister: Mange har litt forbruksgjeld – noen få har mye](#)

Sparebank1. (2020, 20. mai). Nullrente i Norge- hva betyr det?. Hentet fra:

[Nullrente i Norge – hva betyr det?](#)

SSB. (2020), 3. juni). Sparingen i husholdningene økte markant. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/sparingen-i-husholdningene-okte-markant>

SSB. (2021, 11. mars). Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger. Hentet fra:

[Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger](#)

SSB. (2021, 12. mars). Renteøkning i sikte. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/renteokninger-i-sikte>

SSB. (2021, 30. april). Kredittindikator. Hentet fra:

[Kredittindikator](#)

Stamler, B. (2021, 3. mars). Sars. *Store medisinske leksikon*. Hentet fra:

<https://sml.snl.no/sars>

Statens innkrevingsentral (2012, 01. mars). Begjæring. Hentet fra:

<https://www.sismo.no/no/pub/ordforklaringer/begjaring>

Stamler, F. (2020) Prokrastinering. *Store norske leksikon*. Hentet fra:

<https://snl.no/prokrastinering>

Thomassen, E. (2020, 23. mai). Styringsrente. *Store norske leksikon*. Hentet fra:

[snl.no > styringsrente styringsrente – Store norske leksikon](https://snl.no/styringsrente)

Ugreninov, E. (2005, 30. juni): Stadig flere pensjonister må forsørges av stadig færre yrkesaktive. *SSB*. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/flere-pensjonister-maa-forsorges-av-stadig-faerre-yrkesaktive>

Wikipedia. (2019, 27. desember). Atferdsøkonomi. Hentet fra:

[Atferdsøkonomi – Wikipedia](#)

Årrestad, E. (2021, 03. februar). Forbruksgjelden krymper: Denne gruppen kutter gjelden mest. *TietoEvry*. Hentet fra:

<https://www.tietoevry.com/no/nyhetsrom/alle-nyheter-og-meldinger/andre-nyheter/2021/forbruksgjelden-krymper-derne-gruppen-kutter-gjelder-mest/>

Appendiks 1:

E-post fra Finanstilsynet

Kristine,

Tallene oversendt i gårsdagens e-post er alle per utgangen av 2020. Det foreligger per i dag ikke noen nyere tall innrapportert fra inkassoforetakene til Finanstilsynet.

Det er korrekt at det er en mindre økning i antall inkassosaker knyttet til forbruksgjeld til inndrivelse hos inkassoforetak ved utgangen av 2020 sammenlignet med 30.06.2020. Årsakene til dette, særlig på bakgrunn av de opplysningene du viser til, er ikke uten videre åpenbar og er trolig sammensatt.

Én av flere årsaksforklaringer kan være, som du indikerer, at flere långivere ikke lenger har råd/likviditet til å vente med en "normal" inndrivingsprosess av utestående krav, og har derfor oversendt krav som det er tale om til inkassoforetak for inndrivelse.

En annen årsak kan være at skyldnere finner det lettere å prioritere betaling av småkrav som kan skje gjennom én innbetaling, i motsetning til krav knyttet til forbruksgjeld som ofte kan være av en slik størrelsesorden at det nærmest kan virke håpløst å påbegynne nedbetaling og denne type krav kan derfor hos enkelte skyldnere blir nedprioritert.

En tredje årsaksforklaring kan være at opprinnelige kreditorer (långivere) har solgt flere krav knyttet til forfalt forbruksgjeld til finansieringsforetak enn foregående halvår. På den måten frigjøres kapital for opprinnelig långiver, og videre risiko for kravet overtas av ny kreditor. Nye kreditorer overlater inndrivelsen av oppkjøpte forbruksgjeldkrav til inkassoforetak. Slike ubetalte forbruksgjeldskrav har vært "skjult" fordi kravene hos opprinnelige kreditorer ikke er med i inkasso-statistikken, og blir først synlig når forbruksgjeldkravene er til inndrivelse hos inkassoforetak.

For Finanstilsynet

Stein Tore Næprud

Senior tilsynsrådgiver

Avdeling for markedstilsyn, Seksjon for eiendomsmegling og inkasso

Direkte tlf: 22 93 98 07

Mobiltelefon: 48 13 99 20

stn@finanstilsynet.no

Finanstilsynet

THE FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITY OF NORWAY

Revierstredet 3, Postboks 1187 Sentrum, 0107 Oslo

Telefon: 22 93 98 00, telefax: 22 63 02 26

www.finanstilsynet.no

Appendiks 2:

19.4.2021

Gyldendal Rettsdata

Kilde: Lagmannsrettene | www.rettsdata.no | 19-04-2021 13:11:13

2020-01-14. LG-2019-124144. Gulating lagmannsrett – kjennelse.

Stikkord: Tvangsfullbyrdsloven – tvangsl, 26.06.1992 nr. 86.

Sammendrag: Utleggstrekk. Klage over utleggsforretning med resultat «intet til utlegg». Da forretningen ble avholdt var det allerede etablert et utleggstrekk i debitors lønn. Det ble i klagen gjort gjeldende at namsmannen skulle etablert nytt utleggstrekk fra utløpet av det eksisterende trekket. Tingretten tok ikke klagen til følge. Tingrettens begrunnelse var mangelfull, men lagmannsretten fant at det var grunnlag for å fremme saken til realitetsavgjørelse etter tvisteloven § 29-22 andre ledd. Lagmannsretten fant at det må være adgang for namsmannen til å gi trekkpålegg som først skal tre i kraft når et annet trekk er opphørt og for den resterende del av toårsperioden i dekningsloven § 2-7 tredje ledd. Klagen ble følgelig tatt til følge.

Avsagt: 14.01.2020

Saksnr.: 19-124144ASK-GULA/AVD2

[**Saksgang:** TSTAV-2019-055760, LG-2019-124144.]

Dommere: Lagdommer Kai Ove Roseth. Lagdommer Elisabeth Deinboll. Lagmann Guri Elisabeth Molven

Ankende part: Sparebank 1 Kredittkort AS (Advokat Kjell-Rune Birkelund)

Ankematpart: A

KJENNELSE

Saken gjelder klage over utleggsforretning med resultat «intet til utlegg».

Sakens bakgrunn

Sparebank 1 Kredittkort AS (heretter Sparebanken) begjærte 6. november 2018 utlegg hos A (heretter debitor). Tvangsgrunnlaget var skriftlig meddelelse etter tvangsfullbyrdsloven § 7-2 første ledd bokstav f. Bakgrunnen for kravet er manglende betaling av kredittkortgjeld. Kravet er ikke bestridt.

Utleggsforretning ble avholdt 14. februar 2019 med resultat intet til utlegg. Det var allerede etablert et utleggstrekk i debitors lønn som pågikk ut august 2019. Etter fradrag for livsopphold og boutgifter var det ikke rom for ytterligere lønnstrekk.

Sparebanken påklaget 28. februar 2019 namsfogdens avgjørelse. Det ble gjort gjeldende at Sparebanken skulle overta det eksisterende lønnstrekket fra september 2019.

Namsfogden opprettholdt 3. april 2019 sin avgjørelse og klagen ble oversendt Stavanger tingrett for behandling. Tingretten forela klagen for debitor, som ikke innga merknader.

For sakens bakgrunn ellers og det som ble gjort gjeldende for tingretten, vises det til tingrettens avgjørelse.

Tingretten avsa 10. mai 2019 kjennelse med slik slutning:

Klagen tas ikke til følge.

Sparebanken har rettidig anket tingrettens avgjørelse. Anken gjelder tingrettens rettsanvendelse og saksbehandling. Debitor har ikke inngitt tilsvar. Anken med oppfordring om tilsvar ble forkynt for debitor personlig ved hovedstevnevitne 8. august 2019.

Lagmannsretten ba i brev av 4. september 2019 Sparebanken om å klargjøre sin påstand.

Sparebanken har ved prosesskriv av 11. september 2019 nedlagt ny, endelig påstand. Det har deretter medgått mye tid med å få meddelt påstandsendringen til debitor, som har ukjent postadresse. Påstandsendringen og fristen for å inngi merknader er nå forkynt gjennom namsfogden. Det har ikke innkommet merknader til påstandsendringen.

Lagmannsretten finner saken tilstrekkelig opplyst og klar til avgjørelse.

Partenes påstander og grunnlaget for disse

Sparebank 1 Kredittkort AS har i anke og senere prosesskriv i hovedtrekk gjort gjeldende:

Tingretten har tolket tvangsfullbyrdsloven § 7-21 feil når den har kommet til at det ikke er adgang til å beslutte lønnstrekk fra og med september 2019. Verken dekningsloven eller tvangsfullbyrdsloven har eksplisitte regler om at lønnstrekk ikke kan fastsettes med virkning fra et fremtidig tidspunkt. Det er likevel antatt i teorien at det er adgang til dette. Falkanger legger til grunn at det er adgang for namsmannen å gi trekkpålegg som først trer i kraft når et annet trekk er opphørt og for den resterende delen av toårsperioden i dekningsloven § 2-7. Bestemmelsens tredje ledd taler også for en slik adgang.

Det er ikke adgang til å la begjæringen ligge i påvente av at foranstående trekk skal løpe ut, men det er adgang til å nedlegge et fremtidig lønnstrekk innenfor toårsperioden. Dette stiller debitor i en bedre økonomisk situasjon.

Her ville kravet vært innfridd innen 5 måneder med utleggstrekk fra september 2019. Dette ville vært innenfor toårsperioden, jf. tvangsfullbyrdsloven § 7-21. Tingrettens rettsanvendelse er feil når den utelukkende forholder seg til en generell praksis om at det ikke nedlegges trekk lenger frem i tid enn 3 måneder fra avholdelsestidspunktet.

Når Sparebanken må sende ny begjæring blir debitor påført et nytt rettsgebyr og nye omkostninger til å skrive begjæring. Dette er ikke i tråd med formålet til tvangsfullbyrdsloven, og verken i kreditors eller debitors interesse.

Det vises til kjennelse avsagt av Jæren tingrett 18. juni 2019 hvor tingretten kom til at det var adgang til å fastsette nytt lønnstrekk etter utløpet av foranstående trekk når dette var lengre enn tre måneder frem i tid. Det vises også til kjennelser fra Namdal tingrett av 12. desember 2019 og Fredrikstad tingretten av 2. desember 2019.

Tingretten har også foretatt en mangelfull vurdering av tvangsfullbyrdsloven § 7-21 og dekningsloven § 2-7. Det er ikke gjort en konkret vurdering slik bestemmelsen gir anvisning på. Det synes utelukkende å være lagt vekt på namsmannens generelle praksis om at det ikke blir nedlagt trekk mer enn 3 måneder frem i tid fra avholdelsestidspunktet. Dette er mangelfullt og for generelt.

Det er lagt ned slik påstand:

1. Prinsipalt:

Sparebank 1 Kredittkort AS' klage av 28.02.2019 til namsfogden i Stavanger og Sandnes tas til følge.

2. Subsidiært:

Tingrettens kjennelse oppheves.

3. For begge tilfellene:

Sparebank 1 Kredittkort AS tilkjennes sakskostnader for ting – og lagmannsrett.

Lagmannsrettens vurdering

Anke over kjennelse avgjøres normalt etter skriftlig behandling jf. tvangsfullbyrdsloven § 2-12 jf. tvisteloven § 29-15 første ledd. Muntlig forhandling er ikke begjært og anses ikke nødvendig for en forsvarlig og rettferdig behandling av saken, jf. tvisteloven § 29-15 andre ledd og EMK artikkel 6 nr. 1.

Tingrettens avgjørelse kan angripes ved anke, jf. tvangsfullbyrdsloven § 2-12. Det er anket både over saksbehandlingen og rettsanvendelsen. Hovedregelen er at anken over saksbehandlingen skal behandles først, jf. tvisteloven § 29-22 første ledd.

Det er anført at tingrettens begrunnelse er mangelfull, jf. tvisteloven § 19-6 fjerde og femte ledd, jf. tvangsfullbyrdsloven § 6-1 første ledd. Herav følger det at «kjennelser skal begrunnes». Begrunnelsen skal omfatte blant annet «rettens vurdering» og retten skal gjøre rede for «den bevisvurdering og rettsanvendelse avgjørelsen bygger på».

Kravene til begrunnelse av rettsanvendelsen avhenger blant annet av «saksforholdet, hvor grundig faktum er beskrevet, hvor sentralt rettsspørsmålet står i saken, og partenes prosedyrer, jf. Shoghøy «Tvisteløsning» 3. utgave, side 1009. Videre følger det på samme side at «det må være et minstekrav at man kan se hvordan retten på grunnlag av det faktum den har lagt til grunn, har kommet til sitt resultat».

Tingretten har gitt følgende begrunnelse for sitt resultat:

«Retten har kommet til at klagen ikke kan tas til følge. Retten kan i sin helhet slutte seg til den begrunnelse som er gitt av namsmannen. Det vises derfor til denne. I tillegg vises til Falkanger m. fl., kommentarutgaven side 450 punkt 7.»

Denne begrunnelsen er etter lagmannsrettens syn ikke tilstrekkelig til å tilfredsstille lovens krav. Rettsanvendelsen er det helt sentrale i saken og saken reiser uavklarte juridiske spørsmål. Et minstekrav må være at tingretten tar utgangspunktet i loven. Det er i klagen anført at utleggstrekk har hjemmel i dekningsloven § 2-7. Bestemmelsen er verken behandlet av tingretten, eller i namsmannens begrunnelse som tingretten viser til. Det er nærliggende at den mangelfulle begrunnelsen «kan ha hatt betydning for den avgjørelse som er anket», jf. tvisteloven § 29-21, og at feilen skal tillegges virkning.

Selv om det er grunnlag for opphevelse av tingrettens kjennelse, har lagmannsretten funnet at saken bør fremmes til realitetsavgjørelse, jf. tvisteloven § 29-22 andre ledd og HR-2009-2348-U avsnitt 12. Det er klart at vilkårene i bestemmelsens bokstav a og b er oppfylt. Bokstav c krever at «hensynet til partene ikke tilsier at kravet bør prøves på nytt [i tingretten]». Lagmannsretten finner at også dette vilkåret er oppfylt, til tross for manglene ved behandlingen i første instans. Lagmannsretten viser særlig til at saken gjelder et rent rettsanvendelsesspørsmål hvor det er behov for avklaring. Faktum er ikke bestridt mellom partene og debitor har heller ikke motsatt seg Sparebankens syn på rettsanvendelsen.

Lagmannsretten går over til å behandle realiteten. Spørsmålet i saken er hvorvidt det var riktig av namsmannen å avslå begjæringen om utlegg fordi det allerede forelå et aktivt utleggstrekk i debitors lønn, eller om namsmannen skulle etablert utleggstrekk ved utløpet av det eksisterende trekket.

Tingretten har kommet til at det var riktig av namsmannen å avvise begjæringen. Det er i premissene ikke gitt en selvstendig begrunnelse, men kun vist til og gitt tilslutning til namsmannens begrunnelse ved klagebehandlingen. Namsmannen ga slik begrunnelse:

Da utleggsforretningen ble avholdt, har namsmannen brukt gjeldende forvaltningspraksis som etter hovedregel er at det ikke blir lagt ned et trekk på mer enn tre måneder frem i tid fra avholdelsestidspunktet.

Tvangsfullbyrdsloven gir ikke hjemmel for å etablere noen form for noen venteordning hos arbeidsgiver, ref. Falkanger 2016 § 7-21. Dersom trekkmulighetene er opptatt og det heller ikke finnes formuesgoder å ta utleggspant i, må regelen være at namsmannen avslutter saken, jf § 7-25.

Vibeke Løvold skriver i "Utleggstrekk":

"I Lovavdelingens uttalelse jnr. 1420178 E heter det at saker som bringes inn for namsmyndighetene skal fremmes og avgjøres uten grunnnet opphold, og at det derfor ikke er adgang til å la begjæringer om lønnstrekk "hvile" i påvente av at løpende lønnstrekk utløper."

Lagmannsretten har kommet til et annet resultat enn namsmannen og tingretten.

Av tvangsfullbyrdsloven § 7-21 første ledd følger at trekkperioden ved utleggstrekk ikke kan «overstige to år regnet fra dagen for beslutningen om utleggstrekk dersom ikke annet følger av dekningsloven § 2-7 tredje ledd». Av sistnevnte bestemmelse fremkommer:

Utlegg i lønnskrav m v kan bare tas i krav som har forfalt eller forfaller innen to år, jf. tvangsfullbyrdsloven § 7-21. Trekkperioden for bøtekrav er fem år. For skattekrav kan utlegg alltid tas i krav som forfaller inntil fem år etter utgangen av det inntektsåret skatten gjelder, eller i tilfelle endring av fastsetningen av formues- og inntektsskatt fem år etter utgangen av det kalenderår da endringsvedtak ble truffet. For bidragskrav gjelder ingen tidsbegrensning.

Etter lagmannsrettens syn stiller loven således ikke opp andre eksplisitte tidsbegrensninger i adgangen til å beslutte utleggstrekk i lønn, enn at lønnskravet ikke kan ha forfallstidspunkt lengre enn to år frem i tid. Ordlyden oppstiller ingen begrensninger i adgangen til å etablere utleggstrekk fra opphøret av eksisterende trekk, selv om dette skulle være flere måneder frem i tid.

I vår sak fører ikke toårsbegrensningen alene til at utlegg er utelukket, da det på utleggstidspunktet var tilstrekkelig igjen av den løpende trekkperioden til at også Sparebankens krav ville vært fullt ut betalt innenfor to år etter etableringen av det eksisterende trekket. Etter lagmannsrettens syn er følgelig ikke loven til hinder for at Sparebanken får utleggstrekk fra utløpet av det eksisterende trekket.

Lagmannsretten har heller ikke funnet grunnlag for en innskrenkende tolkning.

Spørsmålet fremstår som uavklart i rettspraksis. I publiserte avgjørelser finner lagmannsretten kun en eldre underrettsavgjørelse fra Vardø namsrett, jf. RG-1983-628. Her fant namsretten at det ikke var grunnlag for å gjennomføre ytterligere trekk i debitors attføringsstønad på det aktuelle tidspunktet, men vurderte at debitor fra 5-6 måneder frem i tid ville være i stand til å bære et trekk. Namsretten ga pålegg om nytt trekk i debitor attføringsstønad «fra det tidspunktet påleggstrekket ovenfor Torsken kommune opphører».

Tilsvarende lovforståelse er lagt til grunn i Jæren tingretts kjennelse av 18. juni 2019, hvor Sparebanken også var part. Tingretten kom til at det ikke var noen eksplisitt hjemmel for å nekte utlegg innenfor toårsgrensen i dekningsloven § 2-7, og at heller ikke reelle hensyn talte mot en slik løsning. Klagen ble følgelig tatt til følge. Også kjennelsene fra Namdal tingrett av 13. desember 2019, og fra Fredrikstad tingrett av 2. desember 2019, går i samme retning.

I juridisk teori er det fremmet noe ulike syn på spørsmålet. I Bunæs m.fl. i «Tvangsfullbyrdelse og gjeldsordning» 2. utgave, side 198 heter det:

I henhold til tvfbl. § 7-21 skal namsmannen i tillegg til å fastsette trekkets størrelse også fastsette trekkperioden. Trekkperioden kan normalt ikke overstige to år regnet fra dato for namsmannens

beslutning om å ilegge trekk, jf. tvfbl. § 7-21, 1.ledd, 2.pkt. [...]. Udekket krav må ev. fremmes gjennom ny utleggsforretning. Trekk skal normalt starte så raskt som mulig, og mange namsmenn praktiserer reglene slik at det ikke settes startdato senere enn to måneder etter avholdelsesmåneden.

Dette er et resultat av en avveining av de hensyn som gjør seg gjeldende. Jo lengre tid inn i fremtiden trekket skal starte, desto mindre sjanse er det for at skyldnerens økonomiske situasjon og forholdene ellers vil være de samme som ved avholdelsen. Når trekkperioden er på maksimalt 24 måneder fra avholdelsen (beslutningsdatoen), tyder også dette på at trekket skal starte så tett opp til avholdelsen som mulig, dessuten er det ikke meningen at det skal være noen form for venteordning på trekk hos namsmannen. For partene og arbeidsgiver kan det være vanskelig å forholde seg til trekk som skal stå uvirksomme i mange måneder før de skal starte. Ved å beslutte trekk langt inn i fremtiden vil skyldneren heller ikke kunne igangsette et betalingsregime som beskrevet i dekl. § 2-7, 4.ledd. [...]

Moe adresserer ikke problemstillingen direkte, men skriver kort i «Praktisk tvangsfullbyrdelse», 2. utgave, på side 99:

[...] Kreditor kan heller ikke settes på noen form for prioritert venteliste, men må fremme ny begjæring om utleggstrekk etter at trekkperioden for eksisterende utlegg er utløpt.

Videre skriver Andenæs i «Konkurs» 3. utgave, side 125:

Namsmannen fastsetter trekkperioden innenfor lovens rammer, tvangsl. § 7-21 første ledd første punktum. Loven anses ikke å være ubetinget til hinder for at trekkperioden fastsettes med virkning fra et fremtidig tidspunkt, f.eks. fra tidspunktet for nedsettelsen eller opphør av et bedre prioritert trekk.

Løvold behandler temaet nøye og skriver i «Utleggstrekk» side 177 og 178:

Dersom det kommer inn en utleggsbegjæring mot en skyldner som allerede har et utleggstrekk mot seg, og den nye utleggsbegjæringen gjelder for et krav som har samme eller lavere prioritet enn kravet det allerede trekkes for, kan det reises spørsmål om namsmyndighetene har adgang til å fastsette at et nytt trekk skal starte å løpe fra et tidspunkt frem i tid, etter at det løpende trekket er opphørt. Spørsmålet oppstår både hvor det løpende trekket er fastsatt for «full trekkperiode», som hovedregel to år, og hvor det løpende trekket i henhold til utleggsforretningen skal løpe i kortere tid, f.eks. i seks måneder.

Det følger av tvangsl. § 7-8 første punktum at namsmannen skal gjennomføre utleggsforretningene i den rekkefølgen begjæringene er kommet inn. Denne rekkefølgen kan bare fravikes dersom gjennomføringen ellers vil bli forsinket av grunner som bare vedrører en annen sak. Dersom to utleggsbegjæringer for krav som har samme prioritet kommer inn med en dags mellomrom, må den som utgangspunktet kom inn først få dekning ved utleggstrekk så langt det er rom for det, slik at det ikke blir noe til den neste. I Justisdepartementets rundskriv G-135/76 heter det at det bør vises tilbakeholdenhet med å etablere trekkordninger som først skal settes i verk fra et fremtidig tidspunkt, f.eks. fordi lønnen frem til dette tidspunktet allerede er «opptatt» av andre trekk. I lovavdelings uttalelse jnr. 1420/78 E heter det at saker som bringes inn for namsmyndighetene skal fremmes og avgjøres uten ugrunnet opphold, og at det derfor ikke er adgang til å la begjæringer om lønnstrekk «hvile» i påvente av at løpende lønnstrekk utløper. Uttalelsene gjaldt tvangsfullbyrdelsesloven § 1915, men prinsippet må antakelig gjelde ennå. Jeg antar at dersom skyldnerens inntekter er trukket «fullt opp» med et utleggstrekk for hele trekkperioden, og det kommer inne en ny utleggsbegjæring, skal den nye saken avsluttes med «intet til utlegg» dersom det ikke finnes aktuelle panteobjekter. Også reelle hensyn støtter en slik løsning. Skyldnerens økonomiske situasjon kan endre seg innen utløpet av trekkperioden, f.eks. ved bytte av arbeidsgiver, og det vil være uheldig om namsmyndighetene skulle måtte administrere «hvilende trekk» som eventuelt må flyttes over til ny trekkpliktig osv.

Det neste spørsmålet er hva som skal gjelde dersom det bestående trekket har en trekkperiode som er kortere enn to år, eller det dersom det bestående trekket ikke vil løpe lenger enn to år fra en eventuell

utleggsforretning. Andenæs, Konkurs s. 58, antar at det trolig er adgang til å fastsette et nytt trekk med virkning fra opphøret av det eldre trekket. Dette skulle innebære at om det løpende trekket opphører f.eks seks måneder etter dne nye utleggsforretningen, kan et nytt trekk inntre for den resterende del av toårsperioden (halvannet år). Jeg forstår også Falkanger/Flock/Waaler s. 450-451 på samme måte, men de påpeker at namsmennene bør være tilbakeholdne med å gi slik trekkpålegg, fordi de innebærer at det må etableres en form for venteliste hos den trekkpliktige.

Av merknad 7 til § 7-21 i ajourført versjon av «Tvangsfullbyrdsloven», kommentarutgave av Falkanger m.fl., på juridika.no, heter det:

Det synes klart etter tvangsfullbyrdsloven at det ikke er hjemmel til å etablere noen form for «ventelisteordning for utleggstrekk» hos namsmennene. Dersom trekkmulighetene er opptatt og det heller ikke finnes formuesgoder å ta utleggspant i, må regelen i utgangspunktet være den at namsmannen skal avslutte saken, jf. § 7-25. Det må imidlertid være adgang for namsmannen til å gi trekkpålegg som først skal tre i kraft når et annet trekk er opphørt og for den resterende del av toårsperioden i dekl. § 2-7 tredje ledd. Ordlyden i dekl. § 2-7 tredje ledd synes å tale for en slik adgang. Det har imidlertid vært fremhevet at namsmennene bør være tilbakeholdne med å gi slike trekkpålegg; det innebærer jo at det må etableres en form for venteliste hos vedkommende arbeidsgiver. Man må ta i betraktning at ytelsene etter dekl. § 2-7 vanligvis er lønn og at arbeidstaker lett kan skifte arbeide eller bli arbeidsledig. Etter praksis hos de alminnelige namsmenn er det bare i tilfeller hvor det er et par måneder igjen av det første trekket at slike trekk blir besluttet.

Lagmannsretten er kommet til at det må være adgang for namsmannen til å gi trekkpålegg som først skal tre i kraft når et annet trekk er opphørt og for den resterende del av toårsperioden i dekningsloven § 2-7 tredje ledd. Dette er noe annet enn en «venteliste» hos namsmannen, da en slik løsning innebærer at begjæringen blir behandlet når den kommer inn. Det avgjørende må være at loven ikke stenger for en slik løsning, og at også hensynet til både debitor og kreditor langt på vei taler for en slik løsning. Dersom kreditor må sende ny begjæring om utlegg etter utløpet av det eksisterende trekket, vil det medføre ytterligere kostnader for debitor i form av blant annet rettsgebyr. For debitor vil det ikke ha stor betydning om det er en eller flere kreditorer som fyller opp toårsperioden. Det vil uansett ikke være mulighet til å etablere trekk utover denne perioden, uten at det sendes ny begjæring og gjøres en ny vurdering av debitors situasjon.

Lagmannsretten kan ikke se at det er vesentlige hensyn som tilsier at det ikke bør være adgang til å beslutte slikt trekk med oppstart lengre enn to til tre måneder frem i tid. Dersom det skjer endringer i debitors økonomiske situasjon, vil det være mulighet til å gjøre endringer i trekket med hjemmel i tvangsfullbyrdsloven § 7-23. Lagmannsretten kan vanskelig se at det er mer betenkelig å ha trekk fra en debitor med varighet i to år, enn at det er to kreditorer som fyller opp toårsperioden. Endringer i debitors situasjon vil kunne skje uavhengig av antall kreditorer som fyller opp toårsperioden.

Dersom namsmannen på avholdelsestidspunktet har klare holdepunkter for at debitors situasjon vil endre seg før det nye trekket trer i kraft, eksempelvis fordi vedkommende venter barn eller blir pensjonert, bør det imidlertid ikke besluttes slik fremtidig oppstartstidspunkt. Lagmannsretten kan heller ikke se at eventuelle vanskeligheter for arbeidsgiver med å administrere et fremtidig trekk, kan tillegges noen avgjørende vekt.

Lagmannsretten har etter dette kommet til at anken over realiteten har ført frem, og klagen over namsmannens beslutning om å fremme utleggsforretningen med intet til utlegg tas til følge.

Lagmannsretten kan ikke se at det i saken er opplyst når beslutning om det opprinnelige utleggstrekket ble fattet og det er følgelig uavklart om toårsperioden nå er løpt ut. Dersom toårsperioden er utløpt, må Sparebanken til tross for at det er gitt medhold i klagen, måtte fremme ny utleggsbegjæring, jf. tvangsfullbyrdsloven § 7-21.

Sakskostnader

Sparebanken anses etter dette å ha vunnet saken og har krav på å få dekket sine nødvendige kostnader for lagmannsretten, jf. tvisteloven § 20-2 første og andre ledd, jf. § 20-5. Etter tvisteloven § 20-9 andre ledd legger lagmannsretten sitt resultat til grunn ved avgjørelsen av krav på sakskostnader for tingretten, og Sparebanken har krav på å få dekket sine kostnader også for tingrettens behandling.

Etter tvisteloven § 20-2 tredje ledd kan den tapende part fritas for sakskostnadsansvaret, helt eller delvis, hvis «tungtveiende grunner gjør det rimelig». Tvisteloven § 20-2 tredje ledd bokstavene a til c angir momenter som det særlig skal legges vekt på ved vurderingen. Momentlisten er ikke uttømmende. Den overordnede normen er om tungtveiende grunner gjør det rimelig å fritas fra sakskostnadsansvar, jf. HR-2011-983-U avsnitt 20.

Hensyntatt partenes interesse i utfallet, styrkeforholdet mellom partene og de uavklarte juridiske spørsmålene saken har reist, mener lagmannsretten at tungtveiende grunner gjør det rimelig at hver av partene bærer sine sakskostnader for både lagmannsretten og tingretten, jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd.

Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING

1. Klage over namsmannens beslutning om å fremme utleggsforretning i T2018-413333 med intet til utlegg tas til følge.
2. Partene bærer sine respektive sakskostnader for tingretten og lagmannsretten.

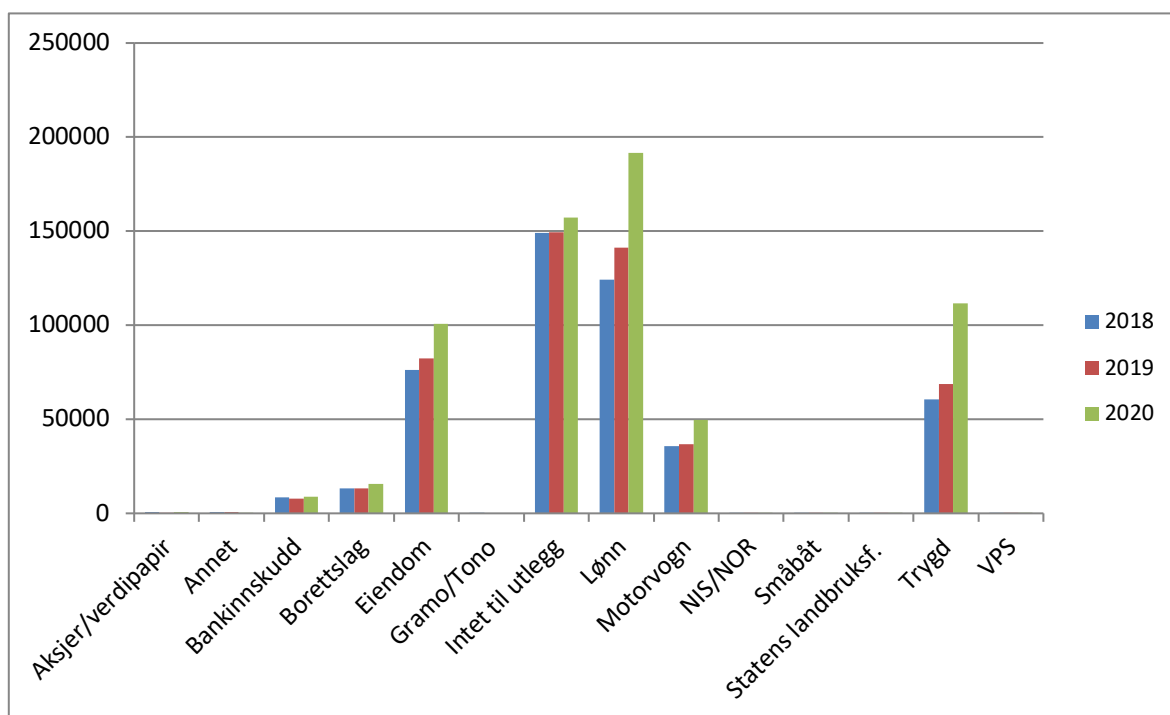
Appendiks 3:

Statistikk fra Politidirektoratet for året 2020.

Saksbehandlingstid gjeldsordning

	GJELDSORDNING												
	202001	202002	202003	202004	202005	202006	202007	202008	202009	202010	202011	202012	Akkumulert
Agder	87	54	102	51	69	86	40	70	97	169	146	132	83
Finmark	349	299	331	355	321	328	322	233	270	227	178	123	276
Innlandet	121	190	147	203	179	178	233	218	201	193	202	198	190
Møre og Romsdal	118	129	82	162	130	156	132	123	105	78	88	87	113
Nordland	157	163	201	321	202	169	168	180	176	207	216	163	196
Oslo	68	59	49	60	75	75	49	80	62	67	59	76	65
Øst	84	90	92	81	108	98	105	123	111	74	83	65	91
Sør-Øst	109	65	77	92	106	118	89	198	107	135	104	101	111
Sør-Vest	224	233	252	390	285	259	377	443	460	360	260	35	319
Troms	77	80	49	105	83	94	88	112	98	112	110	74	88
Trøndelag	81	109	94	144	136	135	122	129	143	127	128	139	125
Vest	200	158	169	235	237	282	256	272	326	334	284	453	273

Bruk av objekter og utlegg

Åpne saker – per sakstype

RESTANSESTATISTIKK PER SAKSTYPE NORGE				
Type	Antall i restanse	Snitt dager	Eldste dager	Yngste dager
Anvisning til innkreving	148	136	587	62
Bistandssaker	34	174	505	69
Forliksklage	8359	261	2159	90
Fravikelse	408	123	869	62
Fullbyrdelse av andre handleplikter	5	108	184	63
Gjeldsordning	1386	257	1274	91
Gjeldsordning – endring	253	241	1084	91
Gjeldsordning fra utlandet	3	164	202	133
Gjennomføring av arrest	2	98	126	69
Gjennomføring av midlertidig forføyning	4	286	428	142
Henvendelse gjeldsordning	32	169	958	30
Hovedstevnevitne	952	55	1161	16
Registreringsforretninger	2	153	205	100
Tvangsauksjon av realreg. formuesg.	19	283	575	94
Tvangsdekning i andre formuesgoder	23	351	1066	72
Tvangsdekning i fondsaktiva	38	274	786	61
Tvangsdekning i penger	4	145	196	78
Tvangsdekning i løssøre	413	160	931	62
Tvangsdekning ved tilbakelevering	501	154	751	62
Utlegg	7370	129	1189	62
Utlegg 7-2 f	19732	129	884	61
Utlevering av løssøre og verdipapirer	71	137	323	62
Sum	39759			

Appendiks 4:

Statistikk hentet fra SIAN v/Skatteetaten.

Avsluttede saker for gjeldsordning og utlegg i perioden 2018-2020.

avsluttet	Gjeld		Gjeld		Gjeld		Tvang		Tvang		Tvang	
	2018		2019		2020		2018		2019		2020	
	ant sak	SB tid	ant sak	SB tid	Ant saker	Sb tid	ant sak	SB tid	ant sak	SB tid	Ant saker	Sb tid
AgderPoliti	261	80	394	79	391	88	23306	98	23453	106	27041	118
FinnmarkPoliti	85	149	136	186	173	250	8273	74	9323	80	9989	82
InnlandetPoliti	624	83	730	130	667	146	38790	62	39088	99	43303	121
MøreogRomsdalPoliti	274	89	334	147	398	119	20426	53	21650	75	22674	77
NordlandPoliti	264	77	233	90	382	180	21155	83	23563	113	29004	102
OsloPoliti	1055	77	1093	79	1171	75	70260	55	67915	75	82831	82
Østpoliti	849	81	1254	100	1143	97	73412	55	76097	59	81333	62
Sør-Østpoliti	622	86	800	84	849	125	61511	73	65500	126	82834	122
Sør-Vestpoliti	265	124	276	165	336	276	38769	94	38480	92	42403	97
Sysselmannen på Svalbard							139	114	146	54	89	52
TromsPoliti	161	127	238	101	222	81	14879	91	16600	66	16127	55
TrøndelagPoliti	537	94	666	81	653	122	39550	64	38995	59	43832	75
Vestpoliti	504	103	603	147	488	260	42479	86	44186	112	50981	155
Sum:	5501	1170	6757	1388	6873	133	452949	1002	464996	1116	532441	98

Saksbehandlingstid og mottatte saker for gjeldsordning og utlegg.

Utleggssaker hele landet		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Ar	63	61	65	63	64	70	88	98
Saksbehandlingstid utlegg		63	61	65	63	64	70	88	98
	Mottatte saker	276221	300544	335235	357438	413025	493024	482251	532441
Gjeldsordningssaker hele landet									
Saksbehandlingstid gjeldsordning		79	73	74	82	90	89	105	133
	Mottatte saker	4736	4402	4388	4237	4465	4635	5291	6873

Utleggssaker med aldersfordeling fra 2018- 2020.

	2018		2019		2020				
	Utlegg	Utlegg, § 7-2 f (ulmotsagte krav)	Utlegg	Utlegg, § 7-2 f (ulmotsagte krav)	Utlegg	Utlegg, § 7-2 f (ulmotsagte krav)			
A Under 18	7	1	1		1	1	1	12	
B 18 - 24	867		8461	1282		12964	2571	18538	44683
C 25 - 44	43754		168574	43092		174867	48432	168195	646914
D 45 - 64	50272		131465	47860		127646	50534	122347	530124
F 65 eller eldre	10643		19752	9707		18021	9555	18593	86271
Sum:	105543		328253	101942		333499	111093	327674	1308004

Offentlige gjeldsordninger med aldersfordeling for 2018-2020.

		B 18 - 24	C 25 - 44	D 45 - 64	F 65 eller eldre	Sum:
Gjeldsordning	2018	4	1737	2395	499	4635
Gjeldsordning	2019	16	2136	2516	580	5248
Gjeldsordning	2020	15	2224	2542	533	5314
	Sum:	35	6097	7453	1612	15197